

Доклад „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (*Subnational Business Ready*) в Европейския съюз за 2024 г.:

# БЪЛГАРИЯ



**WORLD BANK GROUP**  
Development Economics | Global Indicators



**SUBNATIONAL  
BUSINESS READY**

С финансиране от



Някои права запазени  
1 2 3 4 19 18 17 16

Настоящото проучване е изготвено от служителите на Световната банка със съдействието на външни сътрудници. Констатациите, интерпретациите и заключенията, изразени в настоящата разработка, не отразяват непременно възгледите на Световната банка, на нейния Съвет на изпълнителните директори или на правителствата, които те представяват. Световната банка не гарантира точността на данните, включени в настоящата разработка. Границите, цветовете, деноминациите и останалата информация, показана на картите в настоящата разработка, не отразяват възгледите от страна на Световната банка относно правния статут на която и да е територия или одобрението или приемането на подобни граници. Всички карти в тази разработка са одобрени от Картографския отдел на Групата на Световната банка.

Нищо в настоящата разработка не може да представлява или да се счита за ограничение или отказ от привилегиите и имунитетите на Световната банка, които са изрично запазени.

Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на тази публикация не представлява одобрение на нейното съдържание, което отразява само възгледите на авторите, и Комисията не носи отговорност за използването на съдържанието в нея информация под каквато и да е форма.

#### Права и разрешения



Настоящата разработка е достъпна с лиценз за споделяне Creative Commons Attribution 3.0 IGO (CC BY 3.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/igo/>. Съгласно лиценза Creative Commons Attribution можете свободно да копирате, разпространявате, предавате и адаптирате тази разработка, включително за търговски цели, при следните условия:

**Признание**—моля, цитирайте разработката по следния начин: Световна банка. 2024 г. Доклад „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready) в Европейския съюз за 2024 г.: БЪЛГАРИЯ. Вашингтон, окръг Колумбия: Световна банка. Лиценз: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO.

**Преводи**—ако създадете превод на тази разработка, моля, добавете следния отказ от отговорност заедно с признанието на авторството: *Този превод не е създаден от Световната банка и не трябва да се счита за официален превод на Световната банка. Световната банка не носи отговорност за съдържание или грешки в този превод.*

**Адаптации**—ако създадете адаптация на тази разработка, моля, добавете следния отказ от отговорност заедно с признанието на авторството: *Това е адаптация на оригинална разработка на Световната банка. Възгледите и мненията, изразени в адаптацията, са отговорност единствено на автора или авторите на адаптацията и не са одобрени от Световната банка.*

**Съдържание на трети страни**—Световната банка не притежава непременно всеки компонент от съдържанието, съдържащо се в разработката. Поради това Световната банка не гарантира, че използването на отделни компоненти или части, собственост на трети страни, съдържащи се в разработката, няма да наруши правата на тези трети страни. Рискът от искове, произтичащи от такова нарушение, се поема единствено от Вас. Ако желаете да използвате повторно даден компонент от разработката, Ваша отговорност е да определите дали е необходимо разрешение за това повторно използване и да получите разрешение от собственика на авторските права. Примери за компоненти могат да включват, но не се ограничават до таблици, фигури или изображения.

Всички запитвания относно правата и лицензите трябва да бъдат адресирани до World Bank Publications, The World Bank Group, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, САЩ; имейл: [pubrights@worldbank.org](mailto:pubrights@worldbank.org).



# Съдържание

Предговор.....	2
Благодарности.....	4
Обобщение.....	6
Методология.....	12
Общи резултати.....	16
Констатации от събраните данни от Проучвания на предприятията.....	21
Стартиране на бизнес.....	24
Местоположение на бизнеса.....	27
Издаване на разрешителни за строеж.....	27
Екологични разрешителни.....	29
Прехвърляне на собственост върху имот.....	30
Свързване към комунални услуги.....	34
Електроснабдяване.....	34
Водоснабдяване.....	36
Достъп до интернет.....	38
Разрешаване на спорове.....	42
Търговска несъстоятелност.....	45

# Предговор

В условията на потиснат бизнес растеж, безработица и множество социално-икономически кризи значението на познаването и подобряването на бизнес климата остава изключително важно. Стартирането на проучванията „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (*Subnational B-READY*) се случва в ключов момент в контекста на икономическия пейзаж на Европа – те предоставят строг и всеобхватен преглед на бизнес средата в различни региони в шест държави членки на Европейския съюз: България, Португалия, Румъния, Словашката република, Хърватия и Унгария. Тази инициатива не е само с аналитични цели – тя е фундаментално трансформираща, като има за цел да катализира реформи в законодателната сфера и да даде тласък на частния сектор чрез използване на различните регионални предимства в рамките на Европейския съюз.

Ефективното сътрудничество между Световната банка и Европейската комисия, по-специално Генерална дирекция „Регионална и селищна политика“ (DG REGIO), е от съществено значение за подпомагане на държавите членки при постигането на съгласувани политически цели. Това сътрудничество доведе и до създаването на значими в световен мащаб анализи и разпространение на знания. Стартирането на настоящите проучвания B-READY на поднационално ниво се основава на предишни проучвания, финансирани от ГД „Регионална и селищна политика“, в които 115 населени места от 16 държави членки бяха обект на сравнителен анализ между 2017 г. и 2022 г.

Ангажиментът на Световната банка за насърчаване на икономическото развитие и намаляване на пречките пред растежа на частния сектор е в тясна връзка с нейната цел за изкореняване на бедността на обитаема планета. Това е отразено в методичния подход на еки-

па на B-READY на поднационално ниво – анализирани и сравняване на бизнес средата на местно равнище с цел насърчаване на устойчив и приобщаващ икономически растеж. Като включва аспекти на екологичната устойчивост в оценките си, проектът на поднационално ниво пряко подкрепя мандата на Групата на Световната банка за планета, подходяща за обитаване. С постоянната подкрепа на Европейската комисия проектът предоставя преглед на регулаторните процеси в страните, като подчертава регионалните различия в нормативното регулиране на стопанската дейност, както и тяхното практическо прилагане. Проучванията на поднационално ниво предоставят възможности за разработване на ефективни регулаторни рамки и усъвършенствани административни процеси, които са от ключово значение за икономическите устойчивост и растеж.

Като се фокусира върху редица теми, включително „Стартиране на бизнес“, „Местоположение на бизнеса“, „Свързване към комунални услуги“, „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“, проектът на поднационално ниво осигурява цялостна оценка на факторите, които влияят върху бизнес климата. Улесненият процес за „Стартиране на бизнес“ е от ключово значение за създаването на работни места и икономическия растеж, като простите процеси на регистрация и прозрачността гарантират почтеността на бизнеса. Сигурните права на собственост и ефективното управление на земите насърчават инвестициите и пазарната ефективност, а стабилната екологична рамка за строителство защитава обществото и гарантира устойчивост. Надеждното „Свързване към комунални услуги“, особено към електроснабдяването и водоснабдяването, са от решаващо значение за дейността и рентабилността. Ефективното „Разрешаване на спорове“ и силните съдебни системи насърчават инвестициите, като осигуряват навременни



и рентабилни процеси. И накрая, стабилните рамки за „Търговска несъстоятелност“ са от съществено значение за икономическата стабилност, устойчивостта и запазването на работните места. Разбирането и оптимизирането на тези области е от решаващо значение за създаването на среда, благоприятстваща устойчиви и приобщаващи стопански дейности.

Нещо повече, съвместният характер на поднационалните проучвания B-READY – проведени в съответствие с приоритетите на националните и местни власти – гарантира, че заключенията от проучванията са както уместни, така и приложими. Този ангажимент е доказателство за споделените усилия на различни правителствени нива за подобряване на бизнес практиките с цел засилване на икономическото въздействие.

Целта на тези проучвания е не само да се установят несъответствията, но и да се дадат насоки на законодателите и да се насърчи диалогът между местните и националните власти и частния сектор. Обменът на най-добри практики и успешни примери има за цел да предизвика иновативни и ефективни реформи сред различните региони, като създаде прецедент за бъдещи икономически подобрения.

По същество проучванията на поднационално ниво B-READY за тези шест държави представляват нещо повече от обикновени доклади – те са ръководство за по-интелигентни и по-ефективни политики, които предоставят възможности за бизнеса и насърчават съществен икономически растеж. Убедени сме, че констатациите от тези проучвания ще допринесат за значителен напредък в развитието на частния сектор и разработването на икономически политики както на регионално, така и на национално ниво.

Издаваме най-дълбоката си благодарност на всички сътрудници, партньори и заинтересовани страни, чиито опит и непоколебима отдаденост бяха от съществено значение за изготвянето на тези всеобхватни проучвания. Вашата постоянна ангажираност и задълбочена обратна връзка са от решаващо значение за изпълнението на нашата мисия за подобряване на бизнес средата в световен мащаб, проправяйки пътя към ера на нов растеж и просперитет.



Норман В. Лойаза  
Директор, Икономика на развитието  
Група за глобални индикатори, Световна банка

# Благодарности

Проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational B-READY) в България е осъществено под егидата на Министерски съвет на Република България и е финансирано от Генерална дирекция „Регионална и селищна политика“ на Европейската комисия.

Настоящият доклад е изготвен от екип на Световната банка, ръководен от Тримор Мици. Екипът включва: Разван Антонеску, Калина Бей, Джина Карденас Варон, Едгар Чавес, Антония Дончева, Ана Сантиляна Фаракос, Лиля Фордос, Боян Грифен, Марко Груйчич, Максим Яворский, Михир Нихил Мадхекар, Андрей Моаркъш, Мадалина Папааги, Алберто Пеликано, Дамян Пилков, Томазо Румс, Алдо Санчес, Бен Солис, Предраг Сутановац, Бурак Туркюлю, Мария Стоянова, Жулиен Вилкин и Магдалена Златкова. Екипът е благодарен за ценните коментари, предоставени от партньорските проверки от цялата Група на Световната банка. Марсел Йонеску-Хероуи, Арвинд Джаин, Клаус Адолфо Кох-Салдариага, Андрес Федерико Мартинес, Нина Павлова Мочева, Серхио Ариел Мурро и Пилар Салгадо Отонел прегледаха пълния текст. Норман Лоайза, Марина Уес, Горан Тинджич, Анна Ахалкаци, Ласе Мелгард, Джехан Арулпрагасам и Рина Бадиани-Магнусон предоставиха насоки и ръководство. Джовани Бо, Адела Делчева, Алина Грес, Корина Григоре, Ирина Ковал, Габриела Момчилова, Моник Пелу, Жюли Бьо, Силвия Стоянова и Серж Рандриамихарисоа предоставиха ценна помощ и принос на различни етапи от проекта.

Докладът е редактиран от Матю Робърт Золър, Девия Мачиманда Апая, Чарлз Хагнър и Сюзън Буланже, а оформлението е дело на Луис Лисеага.

Екипът на проучванията на поднационално ниво B-READY изказва специални благодарности за подкрепата на проекта на общинските власти на шестте български града,

Министерството на финансите, Министерството на околната среда и водите, Министерството на правосъдието, Комисията за регулиране на съобщенията, Дирекцията за национален строителен контрол, Комисията за енергийно и водно регулиране, Агенцията по геодезия, картография и кадастър, Националното сдружение на общините в Република България, Националната агенция за приходите, Регионалните инспекции по околната среда и водите в шестте града, обект на сравнителния анализ, Агенцията по вписванията, Висшия съдебен съвет, както и на местните дружества за комунални услуги и районните съдилища.

Събирането на данни беше осъществено в сътрудничество с Цветкова, Бебов и партньори (дружество член на Eversheds Sutherland), HESPA Ltd. и Българската финтех асоциация. В проучването участваха повече от 220 бизнес консултанти, инженери, юристи, електроинженери, архитекти, строителни експерти, експерти по информационни технологии, доставчици на комунални услуги, държавни служители, съдии и съдебни изпълнители. Екипът би искал да изрази специалната си благодарност на държавните служители на национално и местно ниво и на представителите на съдебната власт, които участваха в проекта и които предоставиха коментари по време на консултациите и прегледа на данните.

Проучването на поднационално ниво B-READY е продукт на заместник-председателството по икономика на развитието (DECVP), ръководено от Индермит Гил, старши вицепрезидент и главен икономист на Групата на Световната банка. B-READY е в рамките на Групата за глобални индикатори, Икономика на развитието (DECIG), и се ръководи от Норман Лоайза (директор на DECIG). Проектите на поднационално ниво B-READY се изпълняват от екип, ръководен от Мадалина Папааги (стар-



ши специалист за частния сектор, DECSN) и Валентина Салтане (мениджър, DECSN), в сътрудничество с други звена на DECIG („Готови за бизнес“, ръководено от Валерия Пероти, и „Анализ на предприятията“, ръководено от Хорхе Родригес Меза).

Екипът на „Анализ на предприятията“ събра всички данни на ниво фирма в проучването B-READY чрез прилагането на разширените „Проучвания на предприятията“ и предостави безценни съвети относно разработването на въпросници и показатели. Екипът се ръководи от Хорхе Родригес Меза (управител) и се състои от Гемечу Ага, Несма Али, Дейвид К. Франсис, Норма Жанет Гомес

Касерес, Каролине Гомес Ногейра, Арвинд Джаин, Филип Йолевски, Нона Каралашвили, Хибрет Маемир, Евгения Аурора Родригес Куниоло, Давиде Салваторе Маре, Уилям Сох, Назим Тамкоч, Кохей Уеда, Доменико Виганола, Роуз Вайриму Гачина и Джошуа Уимпи.

Екипът поднася своите извинения на всички лица или организации, които по невнимание са пропуснати в този списък, и изказва своята благодарност на всички, които са допринесли за проучванията на поднационално ниво B-READY в Европейския съюз, включително и на тези, чиито имена може да не са посочени тук.

# Обобщение

## Готови за бизнес на поднационално ниво (Subnational B-READY) в Европейския съюз: Цялостна оценка на регионалния бизнес климат

Поредицата „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational B-READY) в Европейския съюз (ЕС) е проект, ръководен от Световната банка в партньорство с Генерална дирекция „Регионална и селищна политика“ (DG REGIO) на Европейската комисия, насочен към оценка и подобряване на бизнес средата в различните региони на ЕС. Тази година поредицата проучвания на поднационално ниво B-READY обхваща 40 града в шест държави членки на ЕС – България, Португалия, Румъния, Словашката република, Хърватия и Унгария – и обхваща 36 европейски региона. Този етап се основава на предходните проучвания на Световната банка на поднационално ниво, проведени в тези държави между 2017 г. и 2022 г. В по-широк план предишните доклади на поднационално ниво в ЕС оценяваха бизнес средата в България, Румъния и Унгария (2017 г.); Португалия, Словашката република, Унгария и Хърватия (2018 г.); Гърция, Ирландия и Италия (2020 г.); Австрия, Белгия и Нидерландия (2021 г.); и Дания, Финландия и Швеция (2022 г.), като обхващаха 115 населени места в 16 държави членки на ЕС. Тези проучвания положиха основите за идентифициране на регулаторни пропуски и обмен на най-добри практики за укрепване на регионалното икономическо сближаване в ЕС. Като част от продължаващите усилия екипът започва втория кръг проучвания, който ще обхване над 60 града от Гърция, Ирландия, Испания, Италия, Полша и Чешката република. Третият кръг ще започне през 2025 г., като ще обхване повече държави членки на ЕС.

### Цел

Основната цел на проучванията на поднационално ниво B-READY е да се установят и преодолеят регионалните различия в регулаторната среда и да се насърчат реформи, които подпомагат растежа на частния сектор, създаването на работни места и устойчивостта. Поредицата доклади на поднационално ниво B-READY предоставя строг, основан на данни анализ на бизнес климата на местно равнище, предлагайки изпълними идеи на законодателната власт. Чрез разглеждане на ключови области от жизнения цикъл на фирмата – „Стартиране на бизнес“, „Местоположение на бизнеса“ (включително издаване на разрешителни за строеж, екологични разрешителни и прехвърляне на собственост върху имоти), „Свързване към комунални услуги“ (електроснабдяване, водоснабдяване и достъп до интернет), „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“ – настоящият доклад предлага пътна карта за подобряване на административните процеси и регулаторните

рамки, които пряко засягат фирмите на местно ниво в шест български града: Бургас, Варна, Плевен, Пловдив, Русе и София.

### Целева аудитория

Настоящата поредица от доклади на поднационално ниво B-READY е предназначена за широка аудитория – държавни служители от национално до местно ниво, заинтересовани страни от частния сектор до агенции за развитие, участници в законодателния процес и изследователи. Констатациите имат за цел да помогнат на тези групи да идентифицират най-добрите практики, да намалят регулаторните пречки и да насърчат по-универсална и ефективна бизнес среда в различните региони. Освен това събраните данни служат като ефективен инструмент за местните власти, който им дава възможност да сравняват и проследяват изпълнението във времето не само спрямо националните стандарти, но и спрямо международните критерии за сравнение. Изчерпателните базисни набори от данни за отделните държави предоставят широки възможности за по-нататъшни изследвания в областта на развитието и растежа на частния сектор.

### Значението на регионалните данни

Познаването на регионалната динамика позволява икономиката да бъде по-приобщаваща и устойчива в икономическия си растеж. Докладите на поднационално ниво B-READY предоставят на правителствата необходимите данни за разработване на целенасочени реформи, които позволяват на регионите да подобрят своя бизнес климат и да преодолеят различията в резултатите. Надяваме се, че основните констатации ще насърчат взаимното обучение в регионите чрез разпространяване на добрите практики, наблюдавани в градовете с високи резултати. Очаква се подобен обмен на най-добри практики да доведе до междурегионални подобрения и в крайна сметка да стимулира конкурентоспособността в целия ЕС.

Като подчертават както постиженията, така и областите за подобрение, тези проучвания имат за цел да подпомогнат създателите на национални и регионални политики в провеждането на значими реформи. По този начин проектът е пример за споделяния ангажимент на Световната банка и ГД „Регионална и селищна политика“ (DG REGIO) за засилване на икономическото сближаване и устойчивостта в ЕС чрез задълбочен анализ и препоръки за политики, базирани на доказателства.



## Основни заключения

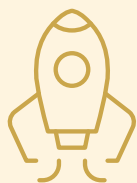
- ▶ Регулаторната рамка е хармонизирана във всичките шест оценявани български градове и във всички теми, които се измерват в настоящия доклад. Прилагането на бизнес регулациите и свързаните с тях публични услуги, обаче, може да варира значително, най-вече в областта на „Търговска несъстоятелност“ и „Разрешаване на спорове“, където се наблюдава най-голямо изоставане сред българските градове.
- ▶ Всички български градове се представят най-добре по отношение на „Стартиране на бизнес“ – 92,8 от 100 точки – като се отличават с придържане към добрите международни регулаторни практики, високо ниво на внедряване на цифрови технологии в публичните услуги и високоефективни процедури на регистрация на дружествата.
- ▶ Най-ниският резултат за измерваните градове е регистриран в областта на „Разрешаване на спорове“ – 71,3 точки – главно поради по-слабото представяне в областта на „Публичните услуги“ (Стълб II).
- ▶ Всички български градове имат какво да споделят и да научат едни от други. Плевен например, има високи резултати по отношение на „Стартиране на бизнес“, но изостава в сферата на „Свързване към комунални услуги“ и „Разрешаване на спорове“. Варна е сред отличниците в областта на „Разрешаване на спорове“, но има по-слаби резултати в сферата на „Търговска несъстоятелност“. София се справя добре в повечето оценявани теми, но също така има какво да подобри в областта на „Търговска несъстоятелност“.
- ▶ Няма видима връзка между размера на града и резултатите. Така, например, сравнително по-малкият град Русе си поделва лидерството в областта на „Свързване към комунални услуги“ с много по-големия град София. От друга страна, голям град като Пловдив е начело в областта на „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“, докато изостава от Русе в областта на „Свързване към комунални услуги“. Тези констатации също така показват, че по-големите градове могат да работят ефективно въпреки предизвикателствата, породени от по-голямата натовареност.
- ▶ Има тенденция българските градове да постигат по-добри резултати по отношение на „Оперативната ефективност“ (Стълб III), отколкото по отношение на силата на „Регулаторната рамка“ (Стълб I) и качеството и надеждността на „Публичните услуги“ (Стълб II), което означава, че те са ефективни въпреки всички предизвикателства, свързани с регулаторната рамка и предоставянето на публични услуги.
- ▶ С изключение на „Стартиране на бизнес“, в практиката не се наблюдава последователно прилагане на националното законодателство по всички теми – логичен резултат в контекста на Европейския съюз, където регулаторните рамки и предоставянето на множество публични услуги обикновено са еднакви в различните региони на дадена страна, докато прилагането и ефективността не са такива.
- ▶ Предприемачите могат да регистрират ново ООД в шестте български града в рамките на 12 дни, като имат възможност да завършат процеса онлайн. От въвеждането ѝ през 2009 г., използването на онлайн регистрацията непрекъснато нараства. През 2023 г. 83% от всички нови ООД в България са били регистрирани онлайн.
- ▶ Времето, необходимо за получаване на разрешителни за строеж, варира от 92 дни в Пловдив до 103 дни в София, а разходите за получаване на разрешителни за строеж варират от 32% от дохода на глава от населението в Плевен до 141% в София. Разликите във времето за чакане и разходите в различните градове се дължат главно на общинските разрешения. При издаването на екологични разрешителни срокът за получаване на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) варира от 44 дни в Плевен до два пъти повече в София. По отношение на прехвърлянето на собственост върху имот 8% от фирмите в Югоизточния регион (включително Бургас) отчитат достъпа до земя като пречка, докато най-ниските проценти са отчетени в Северозападния и Южния централен регион (включително Плевен и Пловдив) – само 3%.
- ▶ Времето за присъединяване към комуналните мрежи варира значително при електроснабдяването – от 229 дни в Плевен до 270 дни в Пловдив, и при водоснабдяването – от 121 дни в София до 150 дни във

Варна. Разликата при електроснабдяването се дължи главно на времето, необходимо за издаване на местни разрешителни и получаване на разрешителни за строеж, докато разликата при водоснабдяването се дължи главно на бързината, с която общините издават разрешения за изкопни работи и одобряват плановете на проектите. Също така прекъсването на доставката на услугата е различно при различните доставчици на комунални услуги. По отношение на електрическата енергия електроразпределителните предприятия в Бургас и Пловдив докладват най-редки прекъсвания на електрозахранването – средно 2,6 на година, като всяко от тях е със средна продължителност 2,6 часа. Близко 1 от 10 фирми съобщават за недостиг на вода в Североизточния регион (включително Варна), а 27% от фирмите съобщават за прекъсвания на услугите за достъп до интернет в Северозападния регион (включително Плевен) – и двете най-високи нива в страната.

- ▶ В областта на „Разрешаване на спорове“ най-голямата разлика между българските градове е в общата продължителност на производството по търговски спорове, от първоинстанционния съд до обжалването. В Русе и Плевен делата се решават за десет месеца, което е най-краткото време в страната, докато в съдилищата в София са необходими повече от две години.
- ▶ По отношение на „Търговска несъстоятелност“ съдилищата в Пловдив са по-ефективни – производствата по ликвидация продължават 24 месеца, което е с 18 месеца по-кратко, отколкото във Варна, а производствата по реструктуриране отнемат 6 месеца, което е наполовина по-малко от времето, необходимо в повечето български градове. По подобен начин пловдивските съдилища, наред с тези в Бургас и Плевен, са и най-евтините в страната за производства по ликвидация и реструктуриране.

## Области за подобрение

### Стартиране на бизнес



Въвеждането на доброволна регистрация по ДДС при учредяването на ново-създадени дружества е стъпка напред в опростяването на откриването на нови фирми. За да се улесни допълнително процесът, България може да обмисли

оптимизиране на процедурата за оценка на риска, за да се съкрати времето за регистрация по ДДС, което според експертите понастоящем отнема осем дни. В Румъния, например, доброволната регистрация по ДДС се извършва незабавно, а след регистрацията властите извършват анализ на риска; ако властите открият проблеми със заявлението и предоставената информация, те могат да отменят регистрацията. Други области на подобрение за „Стартиране на бизнес“ в България включват премахване на изискването за начален капитал за дружествата с ограничена отговорност. Няколко държави членки на ЕС, включително Белгия, Ирландия, Нидерландия и Финландия, са премахнали това изискване.

### Местоположение на бизнеса



Областите на подобрение в областта на издаването на разрешителни за строеж включват подобряване на координацията между административните органи чрез цифровизиране на процеса на издаване на разрешения.

Българските власти могат да придобият ценни познания, като се поучат от най-добрите практики в други страни от ЕС, като например платформите, разработени в Унгария, Хърватия и някои градове в Португалия. Освен това изясняването и по-доброто съобщаване на изискванията и таксите за получаване на разрешителни за строеж би повишило ефективността. И накрая, интегрирането на платформите за пространствени данни между административните органи ще позволи на строителите да намират цялата необходима информация онлайн на едно централно място, като по този начин ще се премахне необходимостта от множество предварителни одобрения.

За да се подобри издаването на екологични разрешителни в България, властите биха могли да разработят и внедрят интегрирана онлайн платформа за издаване на екологични

разрешителни. Тази платформа би могла да повиши ефективността при обработката на разрешителни чрез осигуряване на онлайн плащания, интерактивна комуникация, автоматизиране на уведомленията и онлайн система за подаване на документи при спорове. По-нататъшната интеграция и цифровата комуникация между разрешаващите административни органи като Регионалната инспекция по околната среда и водите, Басейновата дирекция, Здравната инспекция и общините, може да рационализира процеса на одобрение и да подобри видимостта на статуса на заявлението за всички участващи страни. Българските власти биха могли допълнително да рационализират процеса и да премахнат ненужните проверки, като възприемат изцяло подход, основан на риска, към екологичните одобрения, подобно на практиките в Белгия и Дания, където по-простите проекти са освободени от задълбочени екологични оценки. Този подход би включвал споделяне на критерии с разрешаващите органи и разработване на по-точни карти, базирани на географска информационна система (ГИС), с които общините да се консултират при разглеждане на заявления за издаване на разрешителни за строеж.

За по-нататъшно подобряване на поземлената администрация и подобряване на прехвърлянето на собственост върху имоти, българските власти биха могли да се съсредоточат върху завършването на цифровизацията и автоматизацията на процесите в имотния регистър и кадастъра. Пълната цифровизация, заедно с осигуряването на безпроблемен обмен на данни между базите данни на имотния регистър и кадастъра и създаването на оперативна съвместимост с други ключови участващи административни органи, ще подобри ефективността и сигурността на целия процес на прехвърляне на собственост върху имоти. Освен това, ако се гарантира, че всички частни имоти в страната са надлежно картографирани, това ще засили правните гаранции и ще осигури по-голяма сигурност по отношение на правата на собственост върху имоти. И накрая, от голяма полза би било повишаването на прозрачността на системата за поземлена администрация чрез предоставяне на цялата необходима информация за сделките с недвижими имоти онлайн, включително списъци с необходимите документи, както и поддържането на статистически данни за споровете, свързани с недвижими имоти, и времето за тяхното разрешаване.

### Свързване към комунални услуги



Потенциалните области за подобряване на предоставянето на комунални услуги и ефективността в сектора на електроснабдяването включват въвеждането и усъвършенстването на онлайн платформи за заявления за

присъединяване към електроразпределителната мрежа във всички градове, подкрепени от онлайн помощ за клиентите, ясни насоки и кампании за повишаване на осведомеността. Повишаването на прозрачността и отчетността чрез събиране и публикуване на статистически данни за времето за обработка, разходите за присъединяване и надеждността на услугата ще спомогне за създаване на ясни очаквания и ще стимулира подобряването на работата. Освен това би било полезно да се въведе платформа, която да оптимизира процеса на подаване на заявления и да улеснява сътрудничеството между административните органи за дейности като одобряване на разрешителни за изкопни работи. Създаването на обща, споделена база данни за мрежовите линии на множество доставчици на комунални услуги би подобрило допълнително координацията. И накрая, обработването на едно гише на разрешителни за строеж или изкопни работи и други предварителни одобрения би намалило значително закъсненията и би повишило ефективността.

В областта на водоснабдителните услуги могат да бъдат проучени няколко възможности за подобрене. Въвеждането на цялостни онлайн платформи за подаване на заявления за свързване с водоснабдителните мрежи ще оптимизира процеса и ще намали необходимостта от лични посещения. Публикуването онлайн на предвидените срокове за свързване и предоставянето на ясна и достъпна информация за процеса и разходите ще повиши прозрачността и ще подобри опита на клиентите. Координацията между доставчиците на комунални водоснабдителни услуги може да се подобри чрез въвеждане на онлайн система за одобряване на разрешителни за изкопни работи и чрез внедряване на географска информационна система (ГИС) за съществуващите водоснабдителни мрежи, като тези, използвани в София и Варна. Освен това въвеждането на изисквания и стимули за ВиК (Водоснабдяване и канализация) дружествата да прилагат мерки за пестене на вода, като например инсталиране на водоспестяващи уреди и спазване на цели за пестене на вода, може да насърчи устойчивостта.

### Разрешаване на спорове



Подобряването на разрешаването на спорове в България може да бъде постигнато чрез няколко основни стъпки. На първо място, би било полезно да се разшири настоящата подготвителна фаза, така че да се подобри воденето на дела и да се организират подготвителни съдебни заседания с всички участващи страни. Второ, установяването на ясни правила за максималния брой отлагания при разглеждане на търговски спорове, като се посочат

изключенията, би подобрило ефективността на разрешаване на търговските спорове. И накрая, създаването на специализирани съдилища за искове с малък материален интерес или въвеждането на процедури за искове с малък материален интерес в рамките на настоящата система ще ускори съдебните производства за по-малките предприятия с по-ниска цена на исковете.

прехвърлянето на активи, което се извършва непосредствено преди образуването на производството по несъстоятелност. Второ, би било от полза пълно и хомогенно внедряване на технологични инструменти във всички съдилища. И накрая, важно е да се повиши прозрачността при назначаването на синдици и да се укрепи техния капацитет чрез първоначално и текущо обучение.

## Търговска несъстоятелност



Предложените подобрения в производството по несъстоятелност в България засягат няколко ключови области. На първо място, за да се гарантира справедливо третиране на кредиторите, е необходимо да се извършва по-строг контрол върху



Таблица 1. Обобщение на потенциалните възможности за подобряване на нормативната уредба в България

Тема	Области за подобрене	Съответни заинтересовани страни
Стартиране на бизнес	Премахване на изискването за начален капитал за дружествата с ограничена отговорност	<ul style="list-style-type: none"> <li>Министерство на правосъдието</li> <li>Агенция по вписванията</li> </ul>
	Извършване на анализ на риска след доброволна регистрация по ДДС	<ul style="list-style-type: none"> <li>Министерство на правосъдието</li> <li>Агенция по вписванията</li> <li>Национална агенция по приходите</li> </ul>
Местоположение на бизнеса	Издаване на разрешителни за строеж	
	Преглед на структурата на разходите за разрешителни за строеж	<ul style="list-style-type: none"> <li>Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК)</li> <li>Общини</li> </ul>
	Разясняване и по-добро съобщаване на изискванията и таксите за процеса на издаване на разрешителни за строеж	
	Подобряване на координацията между административните органи чрез цифровизиране на процеса на издаване на разрешителни за строеж	
	Екологични разрешителни	
	Разработване и внедряване на интегрирана онлайн платформа за издаване на екологични разрешителни	<ul style="list-style-type: none"> <li>Министерство на околната среда и водите</li> <li>Регионална инспекция по околната среда и водите</li> </ul>
	По-нататъшно рационализиране на комуникацията между разрешаващите административни органи	
	Пълно възприемане на основан на риска подход към екологичните одобрения	
	Прехвърляне на собственост върху имот	
	Пълна цифровизация и автоматизация на процесите в имотния регистър и кадастъра	<ul style="list-style-type: none"> <li>Агенция по вписванията (Имотен регистър)</li> <li>Агенция по геодезия, картография и кадастър</li> <li>Министерство на правосъдието</li> <li>Министерство на регионалното развитие и благоустройството</li> </ul>
Гаранции, че всички частни имоти са картографирани	<ul style="list-style-type: none"> <li>Агенция по геодезия, картография и кадастър</li> </ul>	
Повишаване на прозрачността чрез предоставяне на цялата необходима информация за сделките с имоти онлайн	<ul style="list-style-type: none"> <li>Агенция по вписванията (Имотен регистър)</li> <li>Министерство на правосъдието</li> </ul>	
Публикуване на годишни статистически данни за имотните спорове и данни за собствеността, разделени по пол	<ul style="list-style-type: none"> <li>Агенция по вписванията (Имотен регистър)</li> <li>Министерство на правосъдието</li> </ul>	

**Таблица 1. Обобщение на потенциалните възможности за подобряване на нормативната уредба в България**

Тема	Области за подобрене	Съответни заинтересовани страни
Свързване към комунални услуги	Електроснабдяване	
	Укрепване на онлайн платформите за подаване на заявления и повишаване на осведомеността за онлайн услугите	<ul style="list-style-type: none"> <li>Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР)</li> <li>Електроразпределителни дружества</li> <li>Общини</li> </ul>
	Подобряване на надеждността на доставките на електрическа енергия и повишаване на прозрачността чрез събиране и публикуване на съответните ключови показатели за надеждност на доставките на електрическа енергия	<ul style="list-style-type: none"> <li>Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР)</li> <li>Електроразпределителни дружества</li> </ul>
	Повишаване на прозрачността и отчетността чрез събиране и публикуване на статистически данни	
	Оптимизиране на процеса на получаване на разрешителни за строеж и други предварителни одобрения	<ul style="list-style-type: none"> <li>Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР)</li> <li>Електроразпределителни дружества</li> <li>Общини</li> <li>Други съответни доставчици на комунални услуги</li> </ul>
	Замяна на проверката на място с декларация за съответствие	<ul style="list-style-type: none"> <li>Дирекция за национален строителен контрол (ДНСК)</li> <li>Електроразпределителни дружества</li> <li>Общини</li> <li>Други съответни доставчици на комунални услуги</li> </ul>
	Водоснабдяване	
	Възможност за онлайн заявления за присъединяване към водоснабдителната мрежа	<ul style="list-style-type: none"> <li>Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР)</li> <li>ВиК (Водоснабдяване и канализация) дружества</li> </ul>
	Публикуване онлайн на предвидените стандартни срокове за присъединяване към водоснабдителната мрежа	<ul style="list-style-type: none"> <li>ВиК дружества</li> </ul>
	Внедряване на географска информационна система (ГИС) за идентифициране на съществуващите мрежи за водоснабдителни комунални услуги	
	Оптимизиране на издаването на разрешителни между доставчиците на комунални услуги и местните власти	<ul style="list-style-type: none"> <li>ВиК дружества</li> <li>Общини</li> </ul>
	Въвеждане на изисквания и стимули за предприятията да прилагат практики за пестене на вода	<ul style="list-style-type: none"> <li>Комисия за енергийно и водно регулиране (КЕВР)</li> </ul>
	Разрешаване на спорове	Създаване на съд за искове с малък материален интерес или ускорени процедури за искове с малък материален интерес
Въвеждане на подготвителни съдебни заседания като техника за водене на делата		
Регулиране на максималния брой отлагания		
Търговска несъстоятелност	Да се повиши прозрачността на прехвърлянето на активи, като се обмисли въвеждането на по-строг надзор над длъжниците в процеса на продажба или даряване на активи	<ul style="list-style-type: none"> <li>Министерство на правосъдието</li> <li>Търговски регистър</li> </ul>
	Осигуряване на цялостно и хомогенно внедряване на технологични инструменти в българските съдилища	<ul style="list-style-type: none"> <li>Министерство на правосъдието</li> <li>Висш съдебен съвет</li> </ul>
	Укрепване на капацитета на синдиките и участниците в производството по несъстоятелност, включително по-голяма прозрачност на процеса на назначаване	
	Приемане на специализирани програми за обучение на съдии, които разглеждат производства по несъстоятелност	

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

# Методология

Като част от всеобхватните усилия на Световната банка за насърчаване на развитието на частния сектор, докладът на поднационално ниво B-READY предоставя данни за бизнес средата в избрани градове в рамките на оценяваните икономики с цел да се очертаят географските различия. Проучванията възприемат цялостен поглед върху частния сектор, тъй като отчитат всички заинтересовани страни в развитието на частния сектор, включително съществуващите фирми, потенциалните участници и гражданите като цяло, като оценяват аспекти като прозрачност и екологични изисквания. Констатациите се основават на оригинални данни, събрани от екипа на проучването на поднационално ниво B-READY, и се публикуват в доклади и онлайн.

Като нов продукт, докладът на поднационално ниво B-READY използва методологията на глобалния доклад B-READY, като я адаптира към специфичните условия на проекта въз основа на нуждите на клиента. С течение на времето географският обхват на проекта ще се разширява, а методологията му ще се усъвършенства. В първата фаза на проекта на поднационално ниво в Европейския съюз (ЕС) бяха изготвени проучвания B-READY на поднационално ниво за 40 града в шест икономики на ЕС – България, Португалия, Румъния, Словашката република, Хърватия и Унгария.

Изборът на градове за оценяване в B-READY на поднационално ниво в ЕС се основава на географския обхват и размера след обсъждане с Европейската

комисия и националните правителства. В България докладът B-READY на поднационално ниво обхваща шест града в шест региона<sup>1</sup>: Бургас (Югоизточен), Варна (Североизточен), Плевен (Северозападен), Пловдив (Южен централен), Русе (Северен централен) и София (Югозападен) (Карта 1).

Проучванията B-READY на поднационално ниво в ЕС са организирани в пет теми, които следват жизнения цикъл на фирмата: „Стартиране на бизнес“, „Местоположение на бизнеса“, „Свързване към комунални услуги“,

Карта 1. Градове в България, обхванати от проучването на поднационално ниво B-READY



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

<sup>1</sup> Номенклатура на териториалните единици за статистически цели (NUTS) е стандарт за геокод за обозначаване на административното деление на държавите за статистически цели, разработен и регулиран от Европейския съюз. Съществуват три основни категории административни подразделения: NUTS1 (основни социално-икономически региони), NUTS2 (основни региони за регионални политики) и NUTS3 (малки региони за специфични цели). За повече информация вижте <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts>.

„Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“ (фигура 1). В петте теми на проучванията се включва и междусекторно оценяване, свързано с въвеждането на цифрови технологии, екологична устойчивост и равенството между половите.

Всяка от петте теми в доклада на поднационално ниво B-READY се основава на три стълба: „Регулаторна рамка“, „Публични услуги“ и „Оперативна ефективност“ (фигура 2). Стълбът „Регулаторна рамка“ включва правилата и разпоредбите, които фирмите трябва да спазват при откриването, функционирането и закриването на дружествата. „Публични услуги“ се отнася както до средствата, които правителствата предоставят, за да подпомогнат спазването на нормативните изисквания, така и до институциите и инфраструктурата, които дават възмож-

ност за осъществяване на стопанска дейност. В проекта „Публични услуги“ се ограничават до областите на бизнес средата, свързани с жизнения цикъл на фирмата. „Оперативна ефективност“ се отнася както до лесното спазване на регулаторната рамка, така и до ефективното използване на публичните услуги, които имат пряко отношение към бизнесите.

Методологията B-READY на поднационално ниво обединява голям набор от показатели за всеки стълб в рамките на всяка тема, следвайки глобалната категоризация на B-READY.<sup>2</sup> Изборът на показатели се основава на тяхната значимост, добавена стойност и допълняемост. Тези показатели имат пет основни характеристики: те са индикатори за утвърдени добри практики; те са количествено измерими и могат да се прилагат чрез реформи в законо-

Фигура 1. Теми в доклада на поднационално ниво B-READY



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Фигура 2. Стълбове в доклада на поднационално ниво B-READY



Източник: Готови за бизнес

<sup>2</sup> Направени са корекции на глобалните показатели B-READY, за да станат по-подходящи за поднационалните оценки B-READY: два показателя от стълба „Оперативна ефективност“ за „Стартиране на бизнес“ са изключени поради това, че не са релевантни на регионално ниво, а един показател от стълба „Оперативна ефективност“ за „Местоположение на бизнеса“ е изключен поради недостатъчно регионално покритие.

дателната сфера; те се стремят да балансират мерките *де юре* и *де факто* в рамките на темите; те са сравними между икономиките и представителни в рамките на всяка икономика; и обхващат най-важните аспекти на всяка тема.

В стълба „Регулаторна рамка“ показателите се отнасят до качеството на правилата и разпоредбите, като се прави разграничение между тези, които водят до яснота, справедливост и устойчивост на бизнес средата, и тези, които налагат ненужни ограничения на предприемаческата дейност. В стълба „Публични услуги“ показателите акцентират върху цифровизацията, оперативната съвместимост, прозрачността и адекватността на услугите, насочени към улесняване на спазването на нормативните изисквания и създаване на условия за стопанска дейност. В стълба „Оперативна ефективност“ показателите по различните теми оценяват опита на фирмата на практика по отношение на бизнес средата.

Докладът B-READY на поднационално ниво комбинира първични данни от анкетиране на експерти с данни, събрани чрез „Проучвания на предприятията“ (фигура 3). В контекста на ЕС за всеки град са използвани данни от „Проучвания на предприятията“, обобщени на ниво регион NUTS2. Подробните данни, които спомогнаха за изготвянето на показателите за „Регулаторна рамка“ и „Публични услуги“, бяха събрани изключително чрез анкетиране на експерти. Данните за показателите за „Оперативна ефективност“ бяха събрани чрез комбинация от анкетиране на експерти и „Проучвания на предприятията“ за „Местоположението на бизнеса“;

„Свързването към комунални услуги“ и „Разрешаването на спорове“<sup>3</sup>. За тези, свързани с проблеми, с които фирмите не се сблъскват обичайно, като например „Стартиране на бизнес“ или „Търговска несъстоятелност“, процесът на събиране на данни се основава единствено на анкетиране на експерти.

Подобно на глобалната методология B-READY, в поднационалната методология B-READY данните, събрани чрез експертни проучвания, се валидират спрямо проучванията, получени от публичните институции. Всички отговори, които водят до противоречиви или неубедителни данни, се проследяват от експертите. Освен това в случая на методологията B-READY на поднационално ниво процесът на съгласуване продължава, докато точката на данните не бъде категорично установена чрез неопровержими доказателства, основаващи се на допълнителни проучвания, задълбочени интервюта с участници или валидиране на данните с публични структури.

В проучването B-READY на поднационално ниво се прилага методология за оценяване, която обединява отделните показатели в подкатегории, категории и стълбове, следвайки методологията на глобалното проучване B-READY (фигура 4). Методологията дава възможност за сравнение между стълбовете и икономиките чрез съответно претегляне на всяка подкатегория. От показателите към стълбовете резултатите се обобщават чрез сумиране на претеглените резултати. Всеки стълб се оценява със 100 точки, а резултатът на темата се получава чрез осредняване на резултатите на стълбовете.

Фигура 3. Източници на данни за B-READY на поднационално ниво

Анкетиране на експерти	Проучвания на предприятия
<ul style="list-style-type: none"> <li>Данни от експерти, които редовно работят с нормативната база, свързана със стопанската дейност, и съответните публични услуги и институции.</li> <li>Предоставя се предимно информация <i>де юре</i>, но също и <i>де факто</i>.</li> <li>Събиране на данни чрез въпросници по конкретни теми, предоставени на трима до петима експерти за всеки въпросник и град.</li> <li>От експерти в частния сектор и публичните административни органи.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Събиране на данни от собствениците или управителите на представителна извадка от регистрирани фирми.</li> <li>Предоставяне на информация <i>де факто</i>.</li> <li>Събиране на данни, имплементирано в „Проучвания на предприятията“ - Световната банка (разширено от 15 на 65 проучвания на предприятия годишно).</li> <li>Актуализира се на всеки три години за всяка икономика.</li> </ul>

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

<sup>3</sup> За един показател в стълб „Оперативна ефективност“ на тема „Свързване към комунални услуги“ са използвани данни от експертни проучвания, а не от „Проучвания на предприятията“, за разлика от глобалния B-READY, поради ограничения на данните от „Проучванията на предприятията“ на регионално ниво.



Фигура 4. Каскада на резултатите в проучването B-READY на поднационално ниво



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational B-READY) се ръководи от най-високите стандарти за интегритет на данните, включително стабилни процеси за събиране на данни, надеждни мерки за защита на данните и ясни протоколи за одобрение, които са подробно описани в [Наръчник и Ръководство за проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ \(B-READY\)](#), които са публично достъпни на уебсайта на проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (B-READY). Освен това в [Наръчник за методологията B-READY](#) са описани подробно както показателите

B-READY, така и подходът за оценяване. Всички отклонения от Наръчника за методологията B-READY са описани подробно в Наръчник и Ръководство за B-READY на поднационално ниво. Документите за управление на проекта ще бъдат актуализирани и усъвършенствани с напредването на проекта през началните му фази. Крайгълният камък на управлението на B-READY е прозрачността и възможността за възпроизвеждане; затова всички данни на ниво отделен град, използвани за изчисляване на резултатите, ще бъдат публично достъпни на интернет страницата на проекта.

# Общи резултати

Прилагането на бизнес регулациите и свързаните с тях публични услуги може да се различава значително в различните български градове в зависимост от темата (фигура 5). „Търговска несъстоятелност“ и „Разрешаване на спорове“ са областите, в които се наблюдава най-голяма разлика в резултатите на градовете. Резултатите за „Търговска несъстоятелност“ варират от 69,4 точки във Варна до 76,4 точки в Пловдив. Разликите в областта на несъстоятелността се дължат на ефективността на местните съдилища. Пловдив се откроява като най-ефективния град както по отношение на времето, така и по отношение на разходите, свързани с производствата по ликвидация<sup>4</sup> и реструктуриране.<sup>5</sup> Във Варна процедурите по ликвидация и реструктуриране отнемат два пъти повече време, отколкото в Пловдив. При „Разрешаване на спорове“ резултатите варират от 68,9 точки в Плевен до 72,8 точки в Пловдив. Разликите се дължат както на наличните услуги, така и на ефективността.

Темата „Свързване към комунални услуги“ също показва значителни разлики между българските градове, като варира от 76,6 точки в Плевен до 79 точки в София. Разликите са явни и в трите подтеми на тази област, а именно Електроснабдяване, Водоснабдяване и Достъп до интернет. Това не е изненадващо предвид разнообразието на доставчиците на комунални услуги в различните региони. Що се отнася до общата оценка на темата

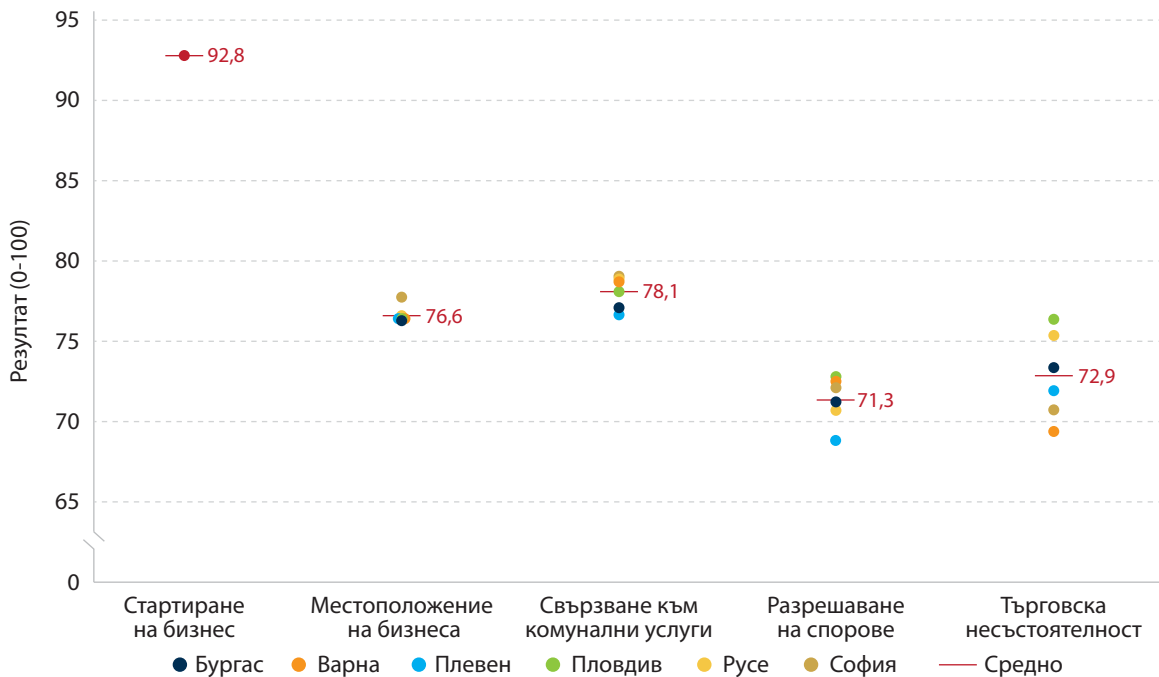
„Местоположение на бизнеса“ съществуват незначителни разлики в трите ѝ подтеми: Разрешителни за строеж, Екологични разрешителни и Прехвърляне на собственост върху имот. Въпреки че почти не се наблюдават различия в областта на Екологичните разрешителни и Прехвърлянето на собственост върху имот, те са минимални и в подтемата Разрешителни за строеж, където изпълнението обикновено е в компетенциите на местните власти. Резултатите по отношение на „Местоположение на бизнеса“ показват силна степен на сближаване между българските градове, както по отношение на „Регулаторната рамка“ и „Публичните услуги“, където всички градове имат еднакви резултати, с изключение на София, която се представя по-добре по отношение на „Публичните услуги“, а също така и по отношение на ефективността на прилагането на нормативната уредба на местно равнище, където всички градове имат сходни резултати. Като цяло резултатите по тази тема варират от 76,2 от 100 в Бургас до 77,7 в София.

От петте теми, включени в настоящото сравнително проучване, българските градове имат най-висок среден резултат в темата „Стартиране на бизнес“ – 92,8 точки (фигура 5). Не се наблюдават различия между отделните градове, което показва, че процесите по учредяване на дружества се прилагат с еднаква ефективност в цялата страна. Темата се характеризира и с висока степен на цен-

4 Ликвидацията е процесът на събиране и продажба на активите на несъстоятелен длъжник с цел прекратяване на дружеството и разпределяне на приходите между кредиторите му. Ликвидацията може да включва продажба на части на активите на длъжника или продажба на всички или на по-голямата част от активите на длъжника като действащо предприятие. Терминът „ликвидация“ се отнася само за официални съдебни производства по несъстоятелност и не включва доброволното прекратяване на дружеството.

5 Реструктурирането се отнася до колективните производства, чрез които финансовото благосъстояние и платежоспособността на предприятието на длъжника могат да бъдат възстановени въз основа на план за реструктуриране, така че предприятието да продължи да функционира като действащо предприятие, включително опрощаване на дългове, разсрочване на дългове, преобразуване на дългове в собствен капитал и продажба на предприятието (или на части от него). Терминът „реструктуриране“ се отнася изключително до официалните съдебни производства, които са на разположение на всички търговски длъжници, и не включва схеми за споразумение и извънсъдебни споразумения с кредиторите

Фигура 5. Обща оценка по темите, по градове



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

трализация на процесите и изискванията. Регулаторната рамка в страната следва добрите международни практики. Публичните услуги за учредяване и започване на стопанска дейност предлагат онлайн инструменти и обмен на данни между съответните административни органи. Намалените разходи насърчават предприемачите да използват онлайн платформи за регистрация. И накрая, процесът на стартиране на бизнес в българските градове е изключително ефективен и отнема само 12 дни при незначителни разходи.

Най-ниският среден резултат в българските градове е регистриран в темата „Разрешаване на спорове“ – 71,3 от 100 точки. Това се дължи главно на по-слабото представяне по Стълб II „Публични услуги“, където всички български градове имат възможност за подобрене. Например, в нито един град в България няма съд за искове с малък материален интерес и не се предлагат ускорени процедури за искове с малък материален интерес. Освен това българските съдилища изостават в областта на цифровизацията, особено що се отнася до издаването на съдебни решения в електронна форма, провеждането на онлайн публични аукциони или предоставянето на изчерпателни статистически данни онлайн за съдилищата, арбитража и медиацията.

Констатациите на доклада показват, че повечето български градове имат какво да споделят и да научат едни от

други. Например, Плевен се справя сравнително добре в някои области, но изостава в областта на „Свързване към комунални услуги“ и „Разрешаването на спорове“. Варна е сред отличниците в областта на „Разрешаването на спорове“, но показва по-слаби резултати в областта на „Търговската несъстоятелност“. Пловдив е начело при „Разрешаването на спорове“ и „Търговската несъстоятелност“, докато изостава от Русе и София при „Свързване към комунални услуги“.

Няма видима връзка между размера на града и резултатите. По-малък град като Русе си поделва лидерството с много по-големия град София в областта на комуналните услуги, докато голям град като Пловдив води както в областта на „Разрешаването на спорове“, така и в областта на „Търговската несъстоятелност“. Тези констатации сочат, че по-големите градове все пак могат да се представят добре въпреки предизвикателствата, с които могат да се сблъскат поради по-голямата натовареност.

Плевен има най-голяма разлика между най-високите („Стартиране на бизнес“) и най-ниските („Разрешаване на спорове“) резултати по темите – около 24 точки. От друга страна, Пловдив показва най-голямо сближаване по отношение на резултатите между темите, като разликата между най-високия и най-ниския резултат е 20 точки. И накрая, докато всички градове имат най-добри резултати в областите „Стартиране на бизнес“ и „Свързване

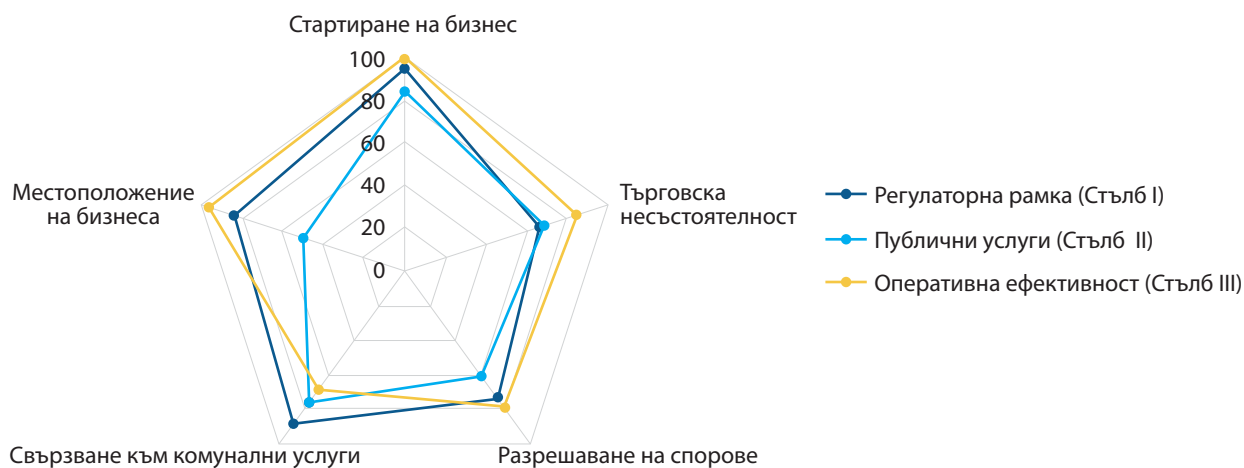
към комунални услуги“, двата най-ниски резултата по темите варират главно между „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“. По-конкретно, най-ниските резултати за Бургас, Плевен, Пловдив и Русе са в областта „Разрешаване на спорове“. За разлика от другите градове, включени в настоящия доклад, местните съдилища в Бургас, Плевен и Русе нямат отделни търговски отделения, в които съдиите да разглеждат единствено търговски дела.<sup>6</sup> Този фактор оказва влияние върху техните резултати по стълба „Публични услуги“ на темата. София и Варна получават най-ниски резултати по отношение на „Търговска несъстоятелност“, тъй като местните съдилища в тези градове са по-малко ефективни от тези в другите градове при разглеждането на производства по ликвидация и реструктуриране.

Налице е тенденция българските градове да се представят по-добре по отношение на „Оперативна ефективност“ (Стълб III) в четири от петте оценявани теми – изключение правят „Свързване към комунални услуги“ – отколкото съответно по отношение на силата на „Регулаторната рамка“ (Стълб I) и качеството и надеждността на предоставяните „Публични услуги“ (Стълб II) (фигура 6). Може да се заключи, че българските градове могат да бъдат ефективни въпреки предизвикателствата в „Регулаторната рамка“ и предоставянето на „Публични услуги“. И накрая, предоставянето на „Публични услуги“ като цяло изостава от другите два стълба, най-вече в областите „Местоположение на бизнеса“, „Разрешаване на спорове“ и „Стартиране на бизнес“. Най-яркият пример е в областта „Местоположение на бизнеса“, където

българските градове получават средно само 50 точки от 100 по стълба „Публични услуги“, докато по стълбовете „Регулаторна рамка“ и „Оперативна ефективност“ получават средно 84 и 97 точки. Ниските резултати по стълба „Публични услуги“ се дължат на липсата на налични и надеждни цифрови услуги, като например онлайн платформи за подаване на заявления за разрешителни за строеж или за екологични разрешителни. Като цяло българските градове имат възможност да подобрят методите си за предоставяне на публични услуги по различните теми.

Разбивката на резултатите на градовете по стълбове показва, че с изключение на „Стартиране на бизнес“ вариациите са последователни при прилагането на националното законодателство по всички теми (Стълб III) (фигура 7). Този резултат е логичен, особено в контекста на Европейския съюз, където регулаторната рамка и предоставянето на множество публични услуги обикновено са еднакви на национално и поднационално ниво, докато прилагането не е такова. При резултата по Стълб III („Оперативна ефективност“) за „Търговска несъстоятелност“ разликата между Пловдив (94,5 точки) и Варна (73,5 точки) е повече от 20 точки – най-голямата сред всички теми. По подобен начин в областта на „Разрешаване на спорове“ Бургас получава най-висок резултат (83,1 точки), докато Плевен получава почти 10 точки по-малко (73,4 точки). Стълбът „Оперативна ефективност“ се характеризира с вариации по отношение на времето и разходите за получаване на услуги по повечето теми. При „Свързване към комунални услуги“

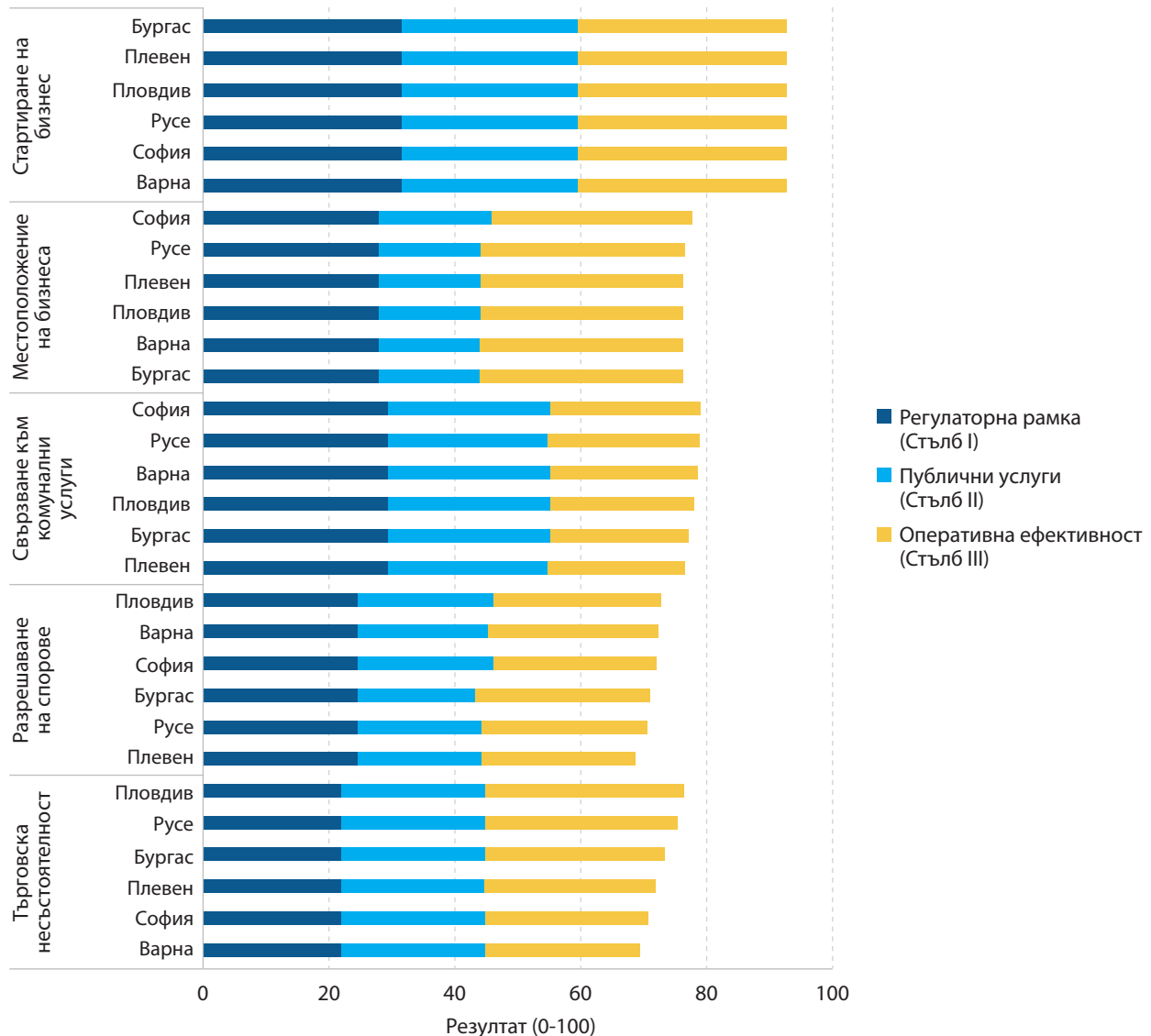
Фигура 6. Средни резултати по стълбове, по теми



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

<sup>6</sup> Окръжният съд в Русе е създад отделно търговско отделение, но според сътрудниците от публичния сектор, интервюирани за целите на настоящото проучване, четирима съдии от търговското отделение в Русе продължават да разглеждат както търговски, така и граждански дела.

Фигура 7. Резултати по теми, по градове и стълбове



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

също се наблюдават вариации по отношение на ниво на прекъсванията на услугите въз основа на статистическите показатели ИСППС и ИСБПС (SAIDI и SAIFI) за електроенергия и, както е съобщено от фирмите, за достъп до интернет и вода. Фирмите в Северозападния и Югоизточния регион (включващи съответно Плевен и Бургас) не изпитват недостиг на вода, но почти всяка десета фирма в Североизточния регион (включващ Варна) изпитва такъв. И накрая, стълбът „Оперативна ефективност“ в областта на „Разрешаване на спорове“, съгласно данните от фирмите, показва разлики между българските региони както по отношение на съдилищата, така и по отношение на надеждността и безпристрастността на алтернативните процедури за разрешаване на спо-

рове. В Северозападния регион (включително Плевен) е най-голям делът на фирмите (62%), които не смятат, че съдилищата са независими и безпристрастни, и е най-голям делът на фирмите (25%), които не смятат, че арбитражът е надеждна алтернатива на съдилищата. От друга страна, в Югоизточния регион (включително Бургас) 30% от фирмите не смятат, че съдилищата са независими и безпристрастни, а в Североизточния регион (включително Варна) 13% от фирмите не смятат, че арбитражът е надеждна алтернатива на съдилищата.

Въпреки че ефектът е по-слабо изразен, отколкото при „Оперативната ефективност“ (Стълб III), вариациите между българските градове са повлияни и от предос-

тавянето на „Публични услуги“ (Стълб II) в три области: „Местоположение на бизнеса“, „Свързване към комунални услуги“ и „Разрешаване на спорове“. Тук се открояват някои градове, като София е начело в класацията по Стълб II и в трите теми, а Пловдив – в две от тях („Свързване към комунални услуги“ и „Разрешаване на спорове“). В областта „Местоположение на бизнеса“ София е единственият град, в който пространствените планове и изискванията за зонироване са достъпни под формата на географска информационна система (ГИС) или други платформи за пространствени данни, достъпни за всички заинтересовани страни. Това показва, че по-големите градове с много по-голямо натоварване могат да се равняват или да надминат градовете с по-малко натоварване в предоставянето на публични услуги. Най-голямата разлика в резултатите по Стълб II се наблюдава при „Разрешаване на спорове“, където Пловдив и София водят с 64,6 от 100 точки, докато Бургас получава с около 8 точки по-малко (56,3 точки). Вариациите се дължат изключително на темата, свързана с „Разрешаване на спорове“, която измерва (1) организационната структура, (2) цифровизацията и (3) прозрачността (включително равенството между половете). И в Пловдив, и в София има специализирани отделения на съдилищата, които се занимават единствено с разглеждането на търговски дела на първа инстанция. Тези съдилища провеждат и виртуални съдебни заседания по спешни въпроси, ко-

гато това е поискано от дадена страна. Що се отнася до прозрачността на съдилищата, нито един съд в България не предоставя публично достъпна информация за назначаването и повишаването на съдиите или статистически данни за броя решени дела като процент от общата натовареност, броя решени дела, разделен на броя входящи дела, броя на съдиите, разпределени по пол, или за ефективността на изпълнителните производства.

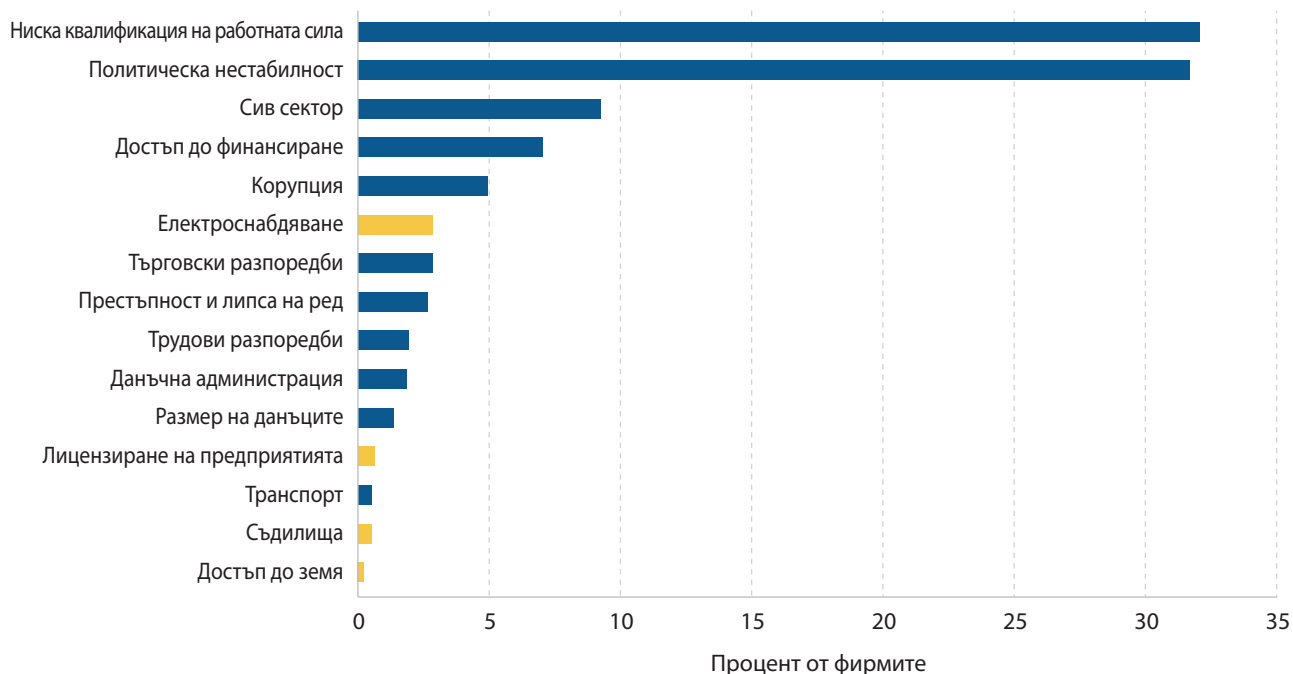
Най-добре представилата се тема по Стълб I е „Стартиране на бизнес“ (95 точки), следвана от „Свързване към комунални услуги“ (88,5 точки), докато „Разрешаване на спорове“ и „Търговска несъстоятелност“ изостават. Относно „Разрешаване на спорове“ има възможност за подобрене в областите, засягащи процесуалната сигурност, където липсват правни стандарти за връчване на иски молби и за определяне на максималния брой отлагания. Освен това може значително да се подобрят разпоредбите относно правните гаранции за арбитраж и медиация. По-ниският резултат в областта на „Търговска несъстоятелност“ е повлиян, наред с други фактори, от липсата на (1) механизми за извънсъдебно реструктуриране, (2) електронно гласуване по плановете за реструктуриране, (3) изключения или облекчения в случаите на автоматично спиране на производствата и (4) специализирани производства по несъстоятелност за микро-, малки и средни предприятия (ММСП).

# Констатации от събраните данни от Проучвания на предприятията

Резултатите на Световната банка от Проучвания на предприятията,<sup>7</sup> осъществени в България през 2023 г., показват, че трите основни пречки пред бизнес средата, с които се сблъскват фирмите в страната, са данъчните ставки, липсата на квалифицирани работници и неформалният сектор (фигура 8). Сред отговорите, пряко свързани с об-

ластите, измервани в доклада „Готови за бизнес на поднационално ниво“, електроснабдяването е класирано най-високо, на шесто място, като около три процента от фирмите го смятат за най-голяма пречка, докато лицензирането на бизнеса, съдилищата и достъпът до земя са класирани в долната четворка.

Фигура 8. Най-големите пречки пред бизнеса, докладвани от фирмите



Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

Забележка: Респондентите бяха помолени да изберат най-голямата пречка от списък с 15 пречки. Жълтите стълбове показват отговорите, които са пряко свързани с областите, изследвани в проучването „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready).

<sup>7</sup> За повече информация посетете уебсайта на „Проучвания на предприятията“ на адрес <https://www.enterprisesurveys.org/>

Висшите ръководства на компаниите отделят средно 7,1% от времето си за справяне с регулаторните изисквания (фигура 9). Това е под средната стойност за Европа и Централна Азия, която е 8,5%. Резултатите от проучването обхващат всеки от регионите на ниво NUTS2 в България, като повечето от тях се представят сходно по този показател – около 7-8%. Изключение прави Югоизточният регион (включително Бургас), където фирмите съобщават, че висшето ръководство на компаниите отделя средно по-малко от 4% от времето си за справяне с нормативните изисквания. Макар че е трудно да се заключи защо фирмите в Югоизточния регион отчитат такива резултати, трябва да се отбележи, че подобна тенденция се наблюдава и при друг показател, данни за който са събрани от „Проучвания на предприятията“: процент на фирмите, които са посетили или са били задължени да се срещнат с данъчни служители. Само 17,9% от фирмите в Югоизточния регион съобщават, че са направили това, докато повечето други региони в страната съобщават за стойности, близки до 40% или повече.

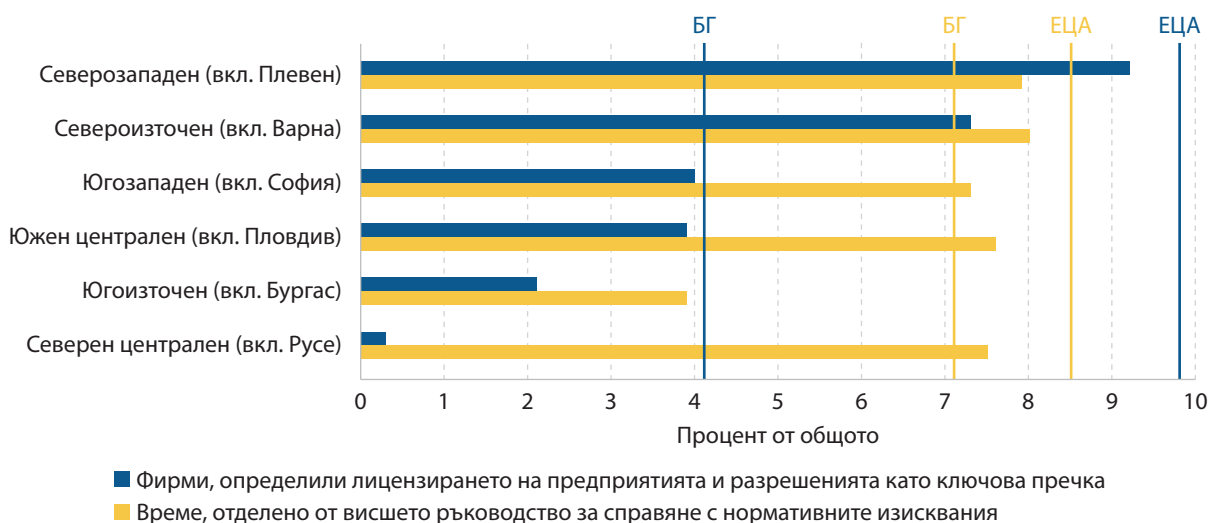
Около 4% от фирмите в България определят лицензирането на бизнеса и разрешителните като основно ограничение – по-малко от половината от средната стойност за Европа и Централна Азия. Анализът на данните в отделните региони на страната обаче показва смесени резултати. В Северозападния регион (включително Плевен) този дял е 9,2%, най-високият в страната и много близък до средния за Европа и Централна Азия. От друга страна, Северният

централен регион (включително Русе) се отличава с това, че почти няма фирми, които да определят лицензирането и разрешителните за бизнес като основно ограничение.

Друг аспект на бизнес средата, анализиран от Световната банка в Проучванията на предприятията, е инфраструктурата. Електроенергията е добър пример и се оказва област, която значителен брой български фирми определят като основно ограничение – почти 27%. Тази стойност е близка до средното за Европа и Централна Азия (25,8%) (фигура 10). В рамките на България резултатите се различават значително по региони; например, само 10% от фирмите определят електроснабдяването като основен ограничител в Южния централен регион (включително Пловдив), докато това е така за 40% от фирмите в Северозападния и Северния централен региони (включващи съответно Плевен и Русе). В цялата страна около 34% от големите фирми определят електроенергията като основно ограничение, следвани от средните фирми с 28,5% и малките фирми с 25%.

Около 20% от фирмите съобщават за прекъсвания на електрозахранването в цялата страна, което е по-малко от средната стойност за Европа и Централна Азия (27,5%). Информацията от всички български региони показва силна връзка между броя на фирмите, които посочват електроснабдяването като основно ограничение, и броя на фирмите, които съобщават за прекъсвания на електрозахранването. Фирмите в Югоизточния и Южния централен

Фигура 9. Процент на фирмите, които определят лицензирането и разрешителните като пречка, и процент на времето, отделено за спазване на нормативните изисквания, по региони



Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

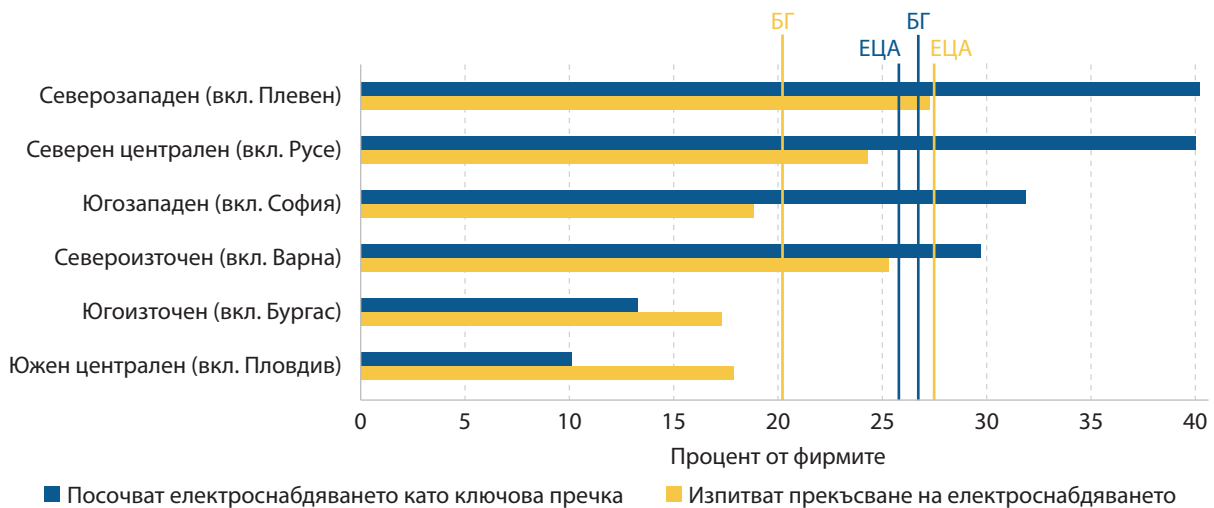
Забележка: Вертикалните линии показват средните стойности на показателите за цялата страна и за целия регион. БГ = България. ЕЦА = Европа и Централна Азия).



регион (включващи съответно Бургас и Пловдив), например, отчитат най-ниските стойности и по двата показателя в цялата страна. Обратно, фирмите в Северозападния регион (включително Плевен) отчитат най-високите стойности в страната. Предизвикателство е да се оцени степента, в която резултатите по тези показатели са повлияни от работата на операторите на електроразпределителни системи във всеки регион. Трима дистрибутори покриват по два града. Бургас и Пловдив, които се намират в регионите с най-ниски отчетени стойности, имат един и същ доставчик на електрическа енергия: Група EVN.

Отчетените средни загуби, дължащи се на прекъсвания на електрозахранването, варират от 0,4% от годишните продажби за средните предприятия до 1,7% от годишните продажби за големите предприятия. Малките фирми отчитат средни загуби от 0,9% от годишните продажби. Въпреки че прекъсванията на електрозахранването са доста редки, около 22,5% от големите, 17,4% от средните и 4,6% от малките фирми притежават или ползват генератор. Когато се използват, генераторите произвеждат средно 13% от електроенергията.

Фигура 10. Процент на фирмите, които изпитват прекъсвания на електрозахранването и които определят електрозахранването като пречка, по региони



Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г

Забележка: Вертикалните линии показват средните стойности на показателите за цялата страна и за целия регион. БГ = България. ЕЦА = Европа и Централна Азия).



# Стартиране на бизнес<sup>8</sup>

Предприемачите в България се възползват от разпоредби за „Стартиране на бизнес“, които следват добрите международни практики по отношение на изискванията за вписване и опростените процеси. Това включва изисквания за вписване на пълна информация за новите дружества, както и за всички последващи промени в тази информация. За да се подобри финансовата прозрачност и да се води борба с незаконните дейности, с реформата на регулаторната рамка от 2018 г. беше въведено допълнително задължение за вписване на информация за действителните собственици<sup>9</sup> в Търговския регистър. По подобен начин нормативната уредба позволява опростена регистрация на дружествата и осигурява основан на риска подход за лицензиране на фирмите. България следва и добрите международни практики по отношение на ограниченията за стартиране на бизнес. Въпреки това националните разпоредби поддържат изискване за внасяне на незначителен като размер минимален капитал за откриване на ново дружество с ограничена отговорност (ООД), което се прилага както за местни, така и за чуждестранни инвеститори.

Наличието на електронни услуги и инфраструктура в България улеснява процеса на стартиране на бизнес. Регистрите на дружествата са цифровизирани и се съхраняват в изцяло електронна база данни с национално покритие, а предприемачите могат да регистрират своите дружества чрез стандартни регистрационни формуляри лично или онлайн. В този процес новите дружества се регистрират в данъчната и осигурителната система в една и съща стъпка, тъй като Агенцията по вписванията и

Националната агенция за приходите автоматично обменят информация за новите регистрации на предприятия, както и за актуализациите на информацията за дружествата. Освен това на дружествата се присвоява единен идентификационен код (ЕИК), който се използва от други съответни административни органи за идентифициране на дружеството и който служи за основа на номера по ДДС, издаван от Националната агенция за приходите. Въпреки че съществуват възможности за електронен подпис и удостоверяване на автентичност, в България липсва напълно автоматизиран процес за проверка на документите за самоличност.

Наличната и прозрачна онлайн информация включва официални интернет страници, които предлагат подробна информация за документите, необходими за създаване на ново дружество, свързаните с това такси и стандартите за обслужване. Електронното търсене осигурява публичен достъп до фирмени документи и информация за публични програми в подкрепа на малките и средните предприятия (МСП). Информацията за изискванията за екологични разрешителни за предприятия с нисък риск и програмите за подпомагане на МСП, ръководени от жени, обаче не е достъпна публично. Също така онлайн се публикуват и статистически данни за новорегистрираните дружества, но те не включват данни, разбити по пол.

Предприемачите в шестте български града могат да регистрират ново ООД в рамките на 12 дни. Стъпките за откриване на ново дружество и изпълнението на всички

<sup>8</sup> За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 2, „Стартиране на бизнес в детайли“.

<sup>9</sup> За действителен собственик се счита физическото лице, което в крайна сметка притежава или контролира дадено дружество, дори ако правото на собственост е на друго име (т.е. собствеността или контролът се упражняват чрез верига от собственици или чрез контрол, различен от прякото притежание на акции).

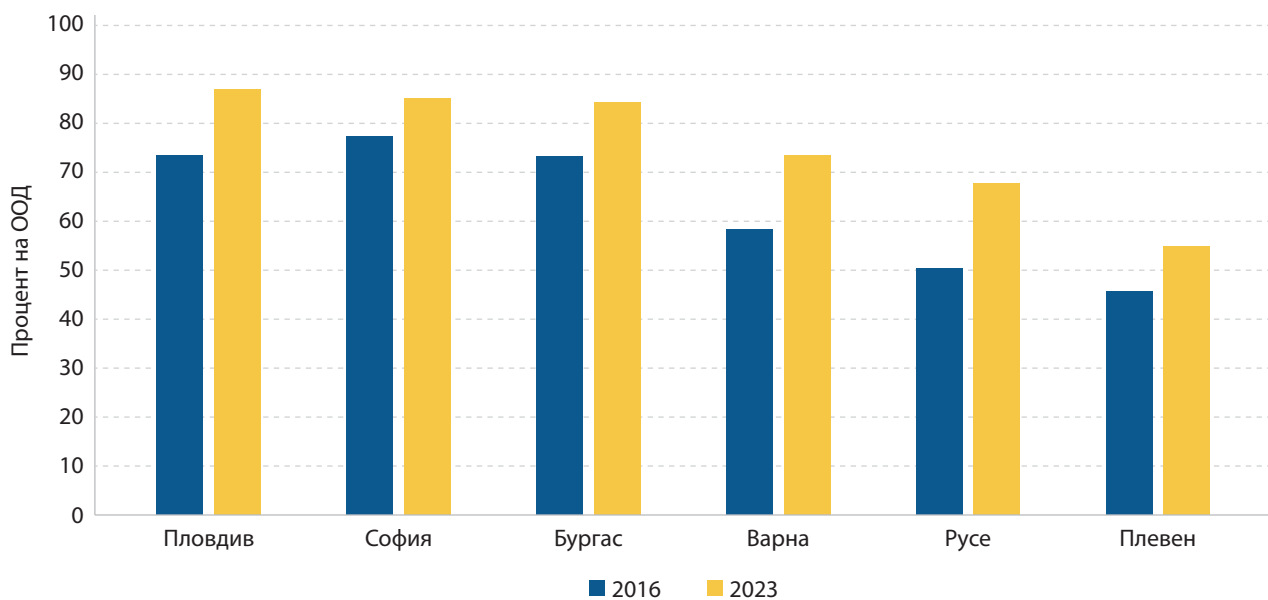


формалности включват нотариална заверка на фирмените документи, откриване на набирателна сметка, регистрация в Агенцията по вписванията и регистриране на служителите в Националната агенция по приходите. През 2023 г. 83% от новите ООД в България са регистрирани онлайн. Използването на опцията за онлайн регистрация непрекъснато се увеличава, откакто тя стана достъпна през 2009 г. и след последното проучване на поднационално ниво, проведено в страната през 2017 г. Все пак между шестте града остават разлики, тъй като в някои от тях използването на електронни подписи е по-ограничено. В Плевен малко повече от половината предприемачи са избрали онлайн регистрацията, докато в Пловдив този процент е 87 (фигура 11). Въпреки това методът на регистрацията не оказва влияние върху времето, необходимо за нейното извършване, тъй като на практика се спазват разпоредбите, определящи сроковете, в които Агенцията по вписванията трябва да приключи процеса. През 2019 г. доброволната регистрацията по ДДС стана достъпна за нови дружества, като позволява на фирмите да се регистрират по ДДС, когато подават заявление за регистрацията в Агенцията по вписванията – като

отбележат поле в регистрационните формуляри – и преди да достигнат прага за задължителна регистрацията по ДДС. Разходите, свързани с откриването на ново ООД, се равняват на 0,6% от дохода на глава от населението.<sup>10</sup>

В таблица 2 е представен подробен преглед по стълбове, категории и подкатегории на резултатите на българските градове по темата за стартиране на бизнес. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от измерваните области. Например, в рамките на стълб I (Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес), категория 1.2 (Ограничения за регистриране на бизнес), подкатегория 1.2.1 (Местни фирми), градовете получиха 22,5 точки (от 25 възможни точки) поради наличието на изискване за внесен минимален капитал за откриване на ново ООД. Обратно, всички градове получават максимален брой точки по някои от другите подкатегории, като например, изискванията за подаване на информация за фирмата (15 от 15) и оценката, основана на риска, за лицензи за извършване на стопанска дейност и за опазване на околната среда<sup>11</sup> (10 от 10).

Фигура 11. Регистрацията на нови ООД онлайн, по градове



Източник: Агенция по вписванията.

Забележка: ООД = дружество с ограничена отговорност.

<sup>10</sup> Брутният национален доход (БНД) на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

<sup>11</sup> Подходът, основан на риска, за лицензиране на предприятия и опазване на околната среда дава приоритет на ресурсите и надзора въз основа на нивото на риска, свързан с конкретни стопански дейности или сектори.

Таблица 2. Резултати за Стартиране на бизнес

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
<b>Съдеб I: Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес</b>									
1.1	Информационни и процедурни стандарти	18	50	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
1.1.1	Изисквания за подаване на информация за дружеството	7	15	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
1.1.2	Изисквания за подаване на информация за действителните собственици	6	15	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
1.1.3	Наличие на опростена регистрация	3	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.1.4	Оценка, основана на риска, за лицензи за стопанска дейност и опазване на околната среда	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.2	Ограничения за регистриране на бизнес	19	50	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0	45,0
1.2.1	Местни фирми	9	25	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5
1.2.2	Чуждестранни фирми	10	25	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5	22,5
	<b>Общо</b>	<b>37</b>	<b>100</b>	<b>95,0</b>	<b>95,0</b>	<b>95,0</b>	<b>95,0</b>	<b>95,0</b>	<b>95,0</b>
<b>Съдеб II: Цифрови публични услуги и прозрачност на информацията за стартиране на бизнес</b>									
2.1	Цифрови услуги	11	40	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0
2.1.1	Процес на създаване на дружество	6	20	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
2.1.2	Съхраняване на информация за дружеството и действителните собственици	3	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.1.3	Проверка на самоличността	2	10	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.2	Оперативна съвместимост на услугите	4	20	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
2.2.1	Обмен на информация за дружеството	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.2.2	Уникална идентификация на дружеството	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.3	Прозрачност на онлайн информацията	9	40	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0
2.3.1	Създаване на дружество (включително данни по пол и околна среда)	5	20	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0	14,0
2.3.2	Наличие на обща информация за дружеството	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.3.3	Обща статистика и статистика, разпределена по пол, за новорегистрираните фирми	2	10	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
	<b>Общо</b>	<b>24</b>	<b>100</b>	<b>84,0</b>	<b>84,0</b>	<b>84,0</b>	<b>84,0</b>	<b>84,0</b>	<b>84,0</b>
<b>Съдеб III: Оперативна ефективност на стартирането на бизнес</b>									
3.1	Местни фирми	2	100	99,5	99,5	99,5	99,5	99,5	99,5
3.1.1	Общо време за регистрация на нова местна фирма	1	50	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5	49,5
3.1.2	Общи разходи за регистрация на нова местна фирма	1	50	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0	50,0
	<b>Общо</b>	<b>2</b>	<b>100</b>	<b>99,5</b>	<b>99,5</b>	<b>99,5</b>	<b>99,5</b>	<b>99,5</b>	<b>99,5</b>

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.



# Местоположение на бизнеса

## Издаване на разрешителни за строеж<sup>12</sup>

Строителните норми в България включват ясни разпоредби относно стандартите за безопасност; например в една от наредбите се разглеждат строителни материали, които представляват риск за здравето. Сертифицирани инженери или архитекти от публични административни органи или частни организации са отговорни по закон за осигуряване на съответствието на строителните планове със съществуващите строителни разпоредби. Законодателството задължава да се извършват базирани на риска или поетапни проверки на безопасността в строителството, както и окончателна проверка. Отговорността за нередности в строителството е определена от закона. Специалистите, отговарящи за надзора на строителството, трябва да имат университетска диплома (архитект или инженер), определен брой години практически опит и регистрация в съответната професионална асоциация; не се изисква полагане на сертификационен изпит. Освен това решенията за разрешителни за строеж могат да се оспорват пред издаващия орган.

Стандартите за енергийни норми в България отговарят на най-добрите международни практики, като минималните стандарти за енергийна ефективност са определени със закон. Доказателство за съответствие с тези стандарти се изисква при подаване на заявление за разрешително за строеж. Стимули съществуват за насърчване на стандартите за екологично строителство.

Нормативната уредба за земеползване и зонирание в България включва изисквания за основни инфраструктурни услуги като водоснабдяване, електроснабдяване и канализация. Налични са карти, на които са обозначени зоните, предназначени за използване като жилищни, търговски, селскостопански и обществени/институционални цели. Картите на опасностите очертават зоните, в които строителството е забранено поради природни опасности или съображения, свързани с ресурсите.

Понастоящем не съществува онлайн система за издаване на разрешителни за строеж или за подаване на спорове относно разрешенията за строеж, което води до нисък общ резултат по отношение на цифровите публични услуги и прозрачността на информацията в българските градове. София е единственият град, който предоставя на всички заинтересовани страни пространствени планове и изисквания за зонирание под формата на географска информационна система (ГИС) или други платформи за пространствени данни. Поради това София е единственият град, който постига добри резултати в категорията оперативна съвместимост на услугите, свързани конкретно с разрешенията за строеж.

Времето, необходимо за получаване на разрешително за строеж, варира леко в шестте български града – от 92 дни в Пловдив до 103 дни в София (фигура 12). Общинските разрешения са причина за разликите във времето в различните градове. Най-много време отнема получаването на одобрения на проекта от доставчиците на комунални услуги и на разрешителното за строеж. Разходите за получаване на разрешения, свързани със строителството,

<sup>12</sup> За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 3.1 „Местоположение на бизнеса в детайли – разрешителни за строеж“.

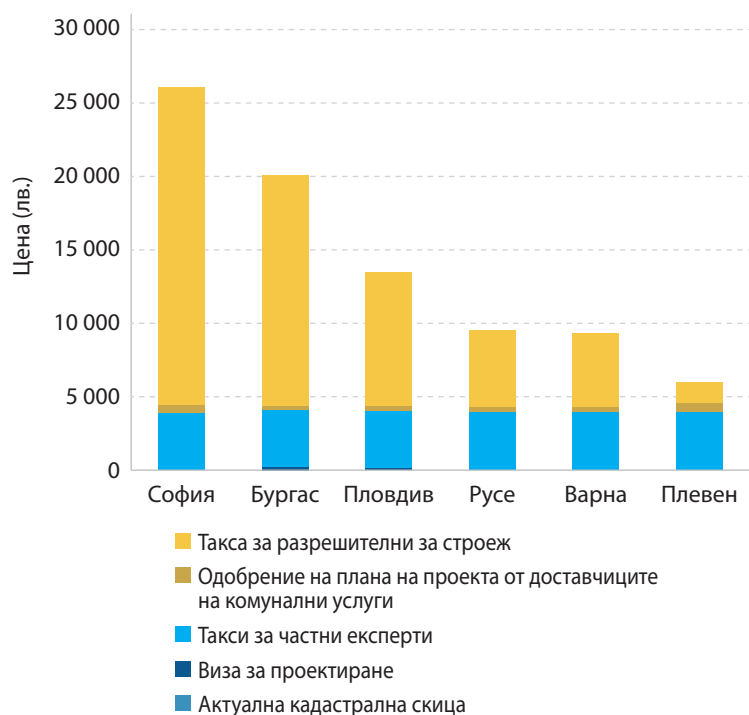
Фигура 12. Време за получаване на разрешителни за строеж, по градове и етапи



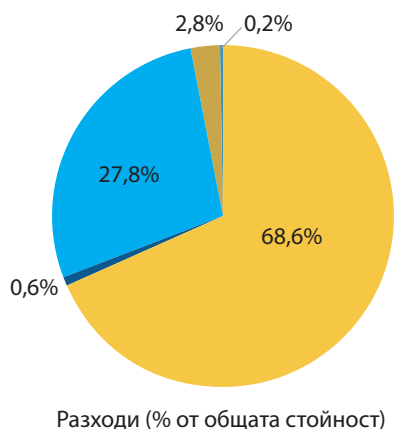
Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Фигура 13. Разходи за получаване на разрешителни за строеж, по градове и етапи

а. Разходи за получаване на разрешителни за строеж, по градове и етапи



б. Средни разходи като процент от общата стойност



Одобряване на инвестиционния проект и получаване на разрешително за строеж  
 Одобрение на плана на проекта от доставчиците на комунални услуги  
 Такси за частни експерти  
 Виза за проектиране  
 Актуална кадастрална скица

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)  
 Забележка: лв. = български лев.

варира между 32% от дохода на глава от населението<sup>13</sup> в Плевен (6017 лв.) и 141% в София (26 065 лв.) (фигура 13(a)). Средно таксата за разрешително за строеж съставлява над две трети от общите разходи за получаване на разрешения, свързани със строителството (фигура 13(б)).

## Екологични разрешителни<sup>14</sup>

Разпоредбите за издаване на екологични разрешителни, прозрачността на информацията и наличието на цифрови публични услуги са последователни в шестте града в България, обект на сравнителен анализ. Националните разпоредби за околната среда, които се прилагат по време на строителните дейности, се актуализират редовно, за да включат последните екологични и технологични постижения в строителния сектор. Налагат се санкции или глоби за неспазване на разпоредбите, а рисковете за околната среда са ясно определени в правната рамка.

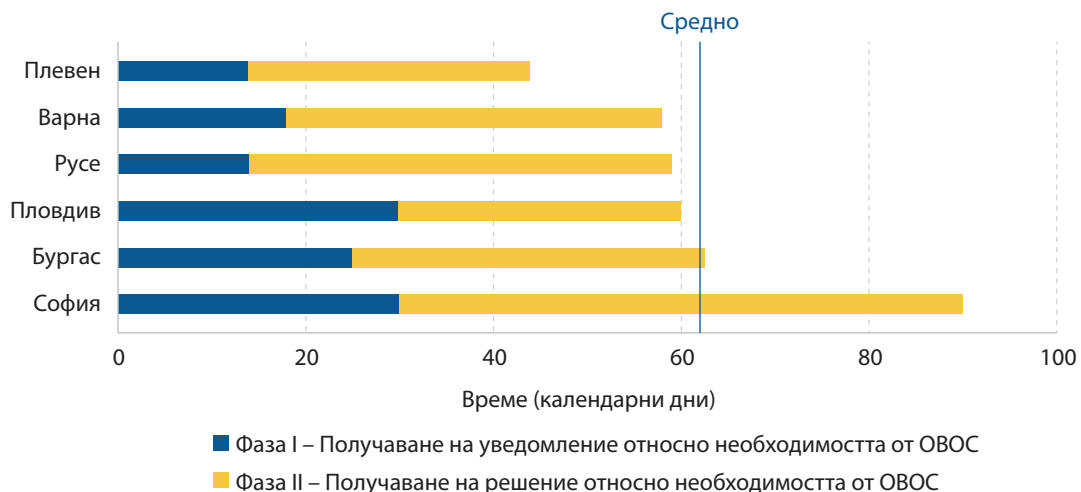
Използването на квалифицирани специалисти или агенции за извършване на оценки на въздействието върху околната среда (ОВОС) е задължително по закон, както и специфичните критерии за задействане на ОВОС. В правната рамка обаче не са определени дейности и подходи (като например проучвания и анкети за събиране на информация и обратна връзка от заинтересованите

страни, обучение, ресурси и техническа помощ за засегнатите от проекта страни), които да улеснят приноса на заинтересованите страни към процеса на вземане на решения. Въпреки че регулаторната рамка позволява оспорване на екологични оценки и разрешителни пред органа, издаващ разрешителното, няма механизми за извънсъдебно решаване на екологични спорове.

Информацията относно екологичните разрешителни е прозрачна, включително изискванията за получаване на екологични разрешителни за строителни проекти и актуален график на таксите за получаване на оценки по електронен път. В България обаче липсва цялостна онлайн система за издаване на екологични разрешителни с няколко функционалности и онлайн система за подаване на спорове. Понастоящем страната е в процес на преход към онлайн подаване на документи за ОВОС, но предприемачите в България все още подават документацията, необходима за оценката на нуждите от ОВОС, на хартия или по електронна поща.

Предприемачите плащат национална фиксирана такса за оценка на необходимостта от извършване на ОВОС, но на поднационално равнище остават разлики във времето, необходимо за изпълнение на етапите за получаване на решение по ОВОС. В София предприемачите изразходват два пъти повече време (90 дни) за получаване на решение по ОВОС, отколкото в Плевен (44 дни) (фигура 14).

Фигура 14. Получаване на решение относно необходимостта от ОВОС, по градове



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: ОВОС = оценка на въздействието върху околната среда.

<sup>13</sup> БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

<sup>14</sup> За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 3.2 „Местоположение на бизнеса в детайли – екологични разрешителни“.

## Прехвърляне на собственост върху имот<sup>15</sup>

След последното проучване на поднационално ниво, проведено в България през 2017 г., фокусът на подобренията в поземлената администрация и регистрацията на собственост е върху цифровизацията. Както Агенцията по вписванията, така и Кадастрално-административната информационна система (КАИС) вече предлагат на потребителите възможността да влязат в съответните онлайн портали и да заявят електронни административни услуги или да направят справка в техните бази данни. Гражданите, които притежават електронен подпис, вече могат да получават удостоверения за липса на тежести по електронен път. По същия начин нотариусите вече не трябва да получават удостоверение за липса или наличие на данъчни задължения от Националната агенция за приходите и могат да получават удостоверения за актуално състояние на страните от Търговския регистър онлайн и безплатно. Тези подобрения рационализираха процеса на прехвърляне на собственост върху имот в България, а Министерството на финансите съкрати законовия срок за издаване на удостоверения за данъчна оценка от общините от 14 на 5 дни. Разходите за прехвърляне на собственост върху имот обаче са се увеличили в повечето от оценените градове.

Регулаторната рамка<sup>16</sup> за прехвърляне на собственост върху имот се прилага еднакво в цялата страна и е на ниво на добрите международни практики по отношение на стандартите за прехвърляне на собственост върху имот. Законът задължава да се проверява законността на документите за сделки с недвижими имоти, да се потвърждава самоличността на участващите страни и да се извършва регистрация на имотите в имотния регистър,<sup>17</sup> въпреки че електронните и хартиените документи нямат еднаква правна сила при сделките. Местните и чуждестранните фирми не се сблъскват с ограничения за отдаване под наем или притежаване на собственост върху имоти, с изключение на собствеността върху земеделска земя. Законът предвижда и механизми за алтернативно разрешаване на спорове (АРС) между частни лица във връзка с регистрирани права на собственост чрез медиация и помирение. Въпреки това не съществува арбитраж, а също така в системата на поземлената администрация липсват правни разпоредби за гаран-

тиране на правата, тъй като регистрираните права на собственост не подлежат на гаранция и понастоящем не съществува механизъм за извънсъдебно обезщетение за грешки в имотния регистър.

Всичките шест оценени града в България имат сходни характеристики по отношение на качеството на публичните услуги за прехвърляне на собственост върху имоти и свързаната с тях прозрачност на информацията. Достъпни са някои цифрови публични услуги за прехвърляне на собственост, като например електронните платформи за надлежна проверка и проверка на тежести, както и онлайн механизмът за подаване на жалби в Кадастъра. В Имотния регистър обаче няма онлайн механизм за подаване на жалби, нито електронна платформа за регистриране на собственост. Създадена е ГИС, а Имотният регистър и Кадастърът използват уникален идентификатор за имотите, но базите данни на тези институции са отделни и не са свързани.

Сроковете за обслужване и тарифите за таксите са достъпни онлайн на уебсайтовете на Имотния регистър и Кадастъра, както и статистическите данни за броя и видовете сделки, свързани с недвижими имоти. На интернет страниците на тези институции обаче не е публикуван списъкът с изисквания за прехвърляне на собственост върху имоти, нито пък са публикувани статистически данни за имотните спорове, времето, необходимо за разрешаването им, и разделени по пол данни за собствеността върху имоти.

Данните събрани от Световната банка от „Проучвания на предприятията“ показват, че делът на фирмите, които отчитат достъпа до земя като пречка, е най-висок в Югоизточния регион (включително Бургас) – 8%, и най-нисък в Северозападния и Южния централен регион (включително Плевен и Пловдив, съответно) – 3% (карта 2). В цялата страна средно 5% от българските фирми съобщават, че достъпът до земя е пречка, което е най-ниският процент сред шестте държави, включени в сравнителния анализ в ЕС.

Времето за прехвърляне на недвижим имот варира от 9 дни в Бургас и София до 11 дни в Плевен и Варна (фигура 15). Разходите за вписване на прехвърляне на собственост върху имот варират от 2,5% от стойността на имота (45 575 лв.) в Русе до 3,3% от стойността на имо-

<sup>15</sup> За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 3.3, „Местоположение на бизнеса в детайли – прехвърляне на собственост върху имот“.

<sup>16</sup> Регулаторната рамка включва [Закон за кадастъра и имотния регистър](#), [Закон за нотариусите и нотариалната дейност](#), [Закон за задълженията и договорите](#).

<sup>17</sup> Имотният регистър е официален публичен регистър, който документира и поддържа информация за собствеността върху недвижими имоти чрез вписване на титули (права на собственост върху недвижими имоти) или актове (документи, отнасящи се до промени в правното състояние на недвижимите имоти).

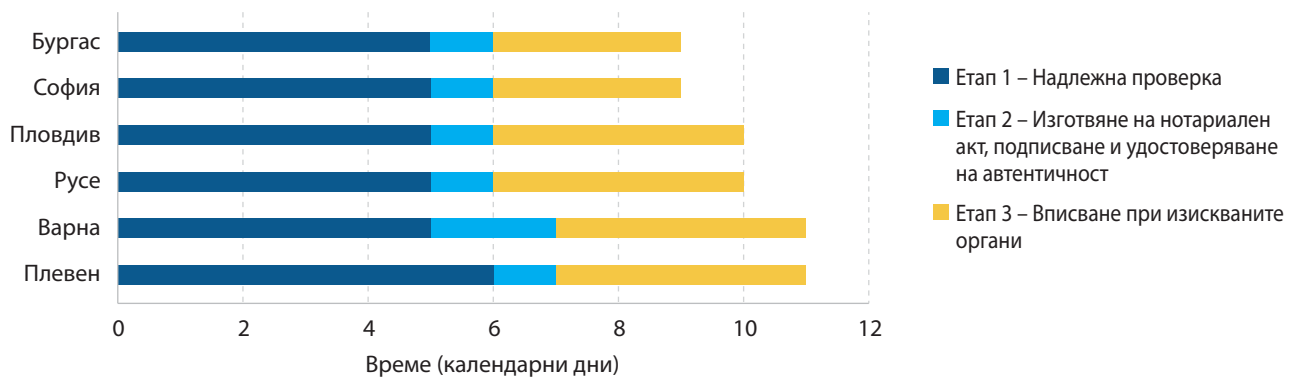


Карта 2. Дял на фирмите, които отчитат достъпа до земя като пречка, по региони



Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

Фигура 15. Време за вписване на прехвърляне на собственост върху имот, по градове



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

та (60 407 лв.) в София.<sup>18</sup> По-голямата част от разходите за прехвърляне на собственост върху имот се състои от данъка върху прехвърлянето на имота, който съставлява 89% от общите разходи в Русе и 92% от общите разходи във Варна. Данъкът за прехвърляне на собственост върху имот варира в зависимост от общината – от 2,2% от стойността на имота в Русе до 3% в Бургас, Варна, Пловдив и София.

Таблица 3 предоставя подробен преглед по стълбове, категории и подкатегории на представянето на българските градове по темата „Местоположение на бизнеса“. Темата включва три подтеми: Прехвърляне на собственост върху имот, Разрешителни за строеж и Екологични разрешителни, описани подробно по-долу. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от измерва-

<sup>18</sup> За имот на стойност 1 852 256 лева, което се равнява на 100 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

ните области. Например по Стълб I (Качество на нормативната уредба за стартиране на бизнес), категория 1.1 (Прехвърляне на собственост върху имот и управление на имотите), подкатегория 1.1.2 (Механизъм за разрешаване на имотни спорове), нито един от градовете не по-

лучава общия възможен максимум от 15 точки. Обратно, в подкатегория 1.1.3 (Система за администриране на земята) всички градове получават максимален брой точки – 10 от 10. Най-голяма разлика между градовете се наблюдава при Стълб III.

**Таблица 3. Резултати за Местоположение на бизнеса**

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
<b>Стълб I: Качество на нормативната уредба за местоположение на бизнеса</b>									
1.1	Прехвърляне на собственост и имотна администрация	11	40	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3
1.1.1	Стандарти за прехвърляне на собственост върху имот	4	15	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5	13,5
1.1.2	Механизъм за разрешаване на имотни спорове	4	15	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
1.1.3	Система за поземлена администрация	3	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.2	Строителство, зонирание и използване на земята	20	40	39,6	39,6	39,6	39,6	39,6	39,6
1.2.1	Строителни стандарти	11	15	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6
1.2.2	Енергийни стандарти за сгради	4	15	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
1.2.3	Правила за зонирание и използване на земята	5	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.3	Ограничения за притежаване и наемане на недвижими имоти	19	10	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5
1.3.1	Местни фирми – собственост	4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
1.3.2	Местни фирми – наемане	5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
1.3.3	Чуждестранни фирми – собственост	5	2,5	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
1.3.4	Чуждестранни фирми – наемане	5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
1.4	Екологични разрешителни	12	10	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3
1.4.1	Екологични разрешителни за строителство	10	5	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
1.4.2	Механизми за разрешаване на спорове във връзка с екологични разрешителни, свързани със строителството	2	5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
	<b>Общо</b>	<b>62</b>	<b>100</b>	<b>83,6</b>	<b>83,6</b>	<b>83,6</b>	<b>83,6</b>	<b>83,6</b>	<b>83,6</b>
<b>Стълб II: Качество на публичните услуги и прозрачност на информацията за местоположение на бизнеса</b>									
2.1	Наличност и надеждност на цифровите услуги	21	40	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1	15,1
2.1.1	Прехвърляне на собственост върху имот – цифрови публични услуги	6	8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
2.1.2	Прехвърляне на собственост – цифрова система за управление и идентификация на недвижимите имоти	5	8	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4
2.1.3	Прехвърляне на собственост – покритие на Имотния регистър и АГКК	4	8	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
2.1.4	Разрешителни за строеж – цифрови публични услуги	4	8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.1.5	Екологични разрешителни – цифрови публични услуги	2	8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	Оперативна съвместимост на услугите	6	20	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	10,0
2.2.1	Оперативна съвместимост на услугите за прехвърляне на собственост върху имот	4	10	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.2.2	Оперативна съвместимост на услугите за разрешителни за строеж	2	10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0

**Таблица 3. Резултати за Местоположение на бизнеса**

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
<b>2.3</b>	<b>Прозрачност на информацията</b>	<b>19</b>	<b>40</b>	<b>28,6</b>	<b>28,6</b>	<b>28,6</b>	<b>28,6</b>	<b>28,6</b>	<b>28,6</b>
2.3.1	Недвижима собственост (с разбивка по пол)	9	20	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1
2.3.2	Строителство, зонирание и използване на земята	8	15	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
2.3.3	Екологични разрешителни	2	5	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
	<b>Общо</b>	<b>46</b>	<b>100</b>	<b>48,7</b>	<b>48,7</b>	<b>48,7</b>	<b>48,7</b>	<b>48,7</b>	<b>53,7</b>
<b>Сгълб III: Оперативна ефективност на установяването на местоположение на бизнеса</b>									
<b>3.1</b>	<b>Прехвърляне на собственост и имотна администрация</b>	<b>3</b>	<b>40</b>	<b>38,0</b>	<b>38,0</b>	<b>38,3</b>	<b>38,1</b>	<b>38,9</b>	<b>38,0</b>
3.1.1	Основни ограничения пред достъпа до земя	1	13,3	13,2	13,2	13,3	13,3	13,3	13,2
3.1.2	Време за извършване на прехвърляне на недвижим имот	1	13,3	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2
3.1.3	Разходи за извършване на прехвърляне на недвижим имот	1	13,3	11,6	11,6	11,7	11,6	12,4	11,6
<b>3.2</b>	<b>Разрешителни за строеж</b>	<b>2</b>	<b>40</b>	<b>38,4</b>	<b>38,6</b>	<b>38,4</b>	<b>38,6</b>	<b>38,4</b>	<b>38,0</b>
3.2.1	Време за получаване на разрешителни за строеж	1	20	18,6	18,8	18,6	18,8	18,6	18,4
3.2.2	Разходи за получаване на разрешителни за строеж	1	20	19,8	19,8	19,8	19,8	19,8	19,6
<b>3.3</b>	<b>Екологични разрешителни</b>	<b>2</b>	<b>20</b>	<b>19,9</b>	<b>20,0</b>	<b>20,0</b>	<b>19,9</b>	<b>20,0</b>	<b>19,9</b>
3.3.1	Време за получаване на екологично разрешително	1	10	9,9	10,0	10,0	9,9	10,0	9,9
3.3.2	Разходи за получаване на екологично разрешително	1	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	<b>Общо</b>	<b>7</b>	<b>100</b>	<b>96,3</b>	<b>96,6</b>	<b>96,7</b>	<b>96,6</b>	<b>97,3</b>	<b>95,9</b>

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.



# Свързване към комунални услуги

## Електроснабдяване<sup>19</sup>

Властите в България приеха неотдавнашни реформи, насочени към оптимизиране на процеса на присъединяване към електрическата мрежа и подобряване на качеството на услугите. По-специално, процесът на присъединяване към електроразпределителната мрежа е опростен, като е премахнато изискването клиентите да подписват предварителен договор с доставчика на комунални услуги. Освен това измененията в Закона за енергията от възобновяеми източници през 2022 г. опростяват процеса на изграждане на нови енергийни съоръжения, произвеждащи енергия от възобновяеми източници. От 2017 г. насам всички електроснабдителни дружества в България са постигнали известен напредък в цифровизацията, като са въвели онлайн платформи за подаване на заявления за нови присъединявания. Степента на функционалност на тези онлайн платформи обаче се различава в зависимост от електроразпределителното предприятие.

Регулаторната рамка за електрическата енергия се прилага еднакво във всички български градове.<sup>20</sup> В нея са заложили ясни насоки за ефективно използване на електрическите връзки и качество на доставките. Целта на разпоредбите е да се гарантира, че присъединяването

към електрическата мрежа се осъществява ефективно и че доставките са надеждни и с високо качество. Рамката налага специфични изисквания за техническите стандарти, които трябва да бъдат спазвани при монтажа и експлоатацията на електрическите съоръжения за присъединяване към съответната мрежа, и включва строги изисквания за професионалните сертификати, режимите за проверка и стандартите за отговорност, като по този начин се поддържат високи нива на безопасност.

Екологичните разпоредби налагат устойчиви практики при производството, преноса и разпределението на електроенергия. Съществуват законово регламентирани екологични стандарти, които имат за цел да намалят екологичното въздействие на електроенергийната инфраструктура. Законът за енергийната ефективност и Законът за енергията от възобновяеми източници осигуряват рамка за насърчаване на енергийната ефективност и използването на възобновяеми енергийни източници.

В регулаторната рамка обаче липсват финансови механизми за възпиране и стимулиране, насочени към ограничаване на прекъсванията на електроснабдяването, спазването от страна на предприятията на целите за енергоспестяване, както и нефинансови стимули за възприемане на практики за енергийна ефективност.

<sup>19</sup> За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 4.1 „Свързване към комунални услуги в детайли – електроснабдяване“.

<sup>20</sup> Законът за енергетиката и Наредба № 6 от 24 февруари 2014 г. определят процеса на присъединяване към съответната електрическа мрежа, включително присъединяването на производители и клиенти на електрическа енергия към преносната и разпределителната мрежа. Законът за енергийната ефективност и Законът за енергията от възобновяеми източници уреждат държавната политика и прилагането на мерки, насочени към подобряване на енергийната ефективност при производството, преноса, разпределението и потреблението на енергия, както и към насърчаване на екологичната устойчивост при използването на енергия. Законът за устройство на територията определя правилата и процесите за териториално планиране, инвестиционно проектиране, строителство и разгръщане на инфраструктурата.



В българските градове съществуват значителни различия в качеството на публичните услуги. Качеството на управлението и прозрачността на услугите в областта на електрическата енергия осигуряват мониторинг на надеждността и качеството на доставките на електрическа енергия чрез ключови показатели за ефективност (КПЕ). Наличието в интернет на тези ключови показатели за ефективност не е еднакво в различните градове. Бургас и Пловдив са водещи по отношение на прозрачността, като предоставят електронни заявления, чрез които предприемачите могат да изпълнят всички стъпки по присъединяването. Другите градове изостават в тази област, като за част от процеса на кандидатстване се изисква лично посещение в офисите на електроразпределителното предприятие.

Въпреки че механизмите за подаване на жалби и изискванията за присъединяване са публикувани онлайн, все още има пропуски в прозрачността относно планираните прекъсвания и показателите за екологична устойчивост. Липсва и обща база данни за мрежовите линии на различните доставчици на комунални услуги, както и онлайн система за координиране на одобренията за разрешителни за изкопни работи между различните органи.

Ефективността на процеса на присъединяване към електрическата мрежа в България варира значително в

различните градове, което се отразява на общото време и разходи, необходими за получаване на нова връзка. Регулаторната рамка стандартизира процеса на национално ниво, но местните административни практики водят до различия в прилагането ѝ.

Присъединяването към електрическата мрежа отнема между 229 дни в Плевен и 270 дни в Пловдив (фигура 16). Средно срокът за присъединяване на нова връзка в цялата страна е 251 дни. Различните срокове се дължат главно на издаването на местни разрешителни и разрешителни за строеж. Например времето, свързано с получаването на съгласуване от други доставчици на комунални услуги и разрешителни за строеж, варира от 47 дни в Плевен до 79 дни в София. Разходите за присъединяване на нова електрическа връзка също варират от 62,2% от дохода на глава от населението (11 516 лв.) в Бургас и Пловдив до 66,8% от дохода на глава от населението (12 378 лв.) в София.<sup>21</sup>

Що се отнася до надеждността на доставката на електрическа енергия, Бургас и Пловдив отчитат най-малко прекъсвания, средно 2,6 на година, всяко от които продължава средно 2,6 часа.<sup>22</sup> За разлика от тях в Русе и Варна се наблюдават около 4 прекъсвания годишно, всяко от които продължава близо 6,5 часа. По данни от проучванията на Световната банка за предприятията в цялата страна

Фигура 16. Време за ново присъединяване към електроразпределителната мрежа, по градове и етапи



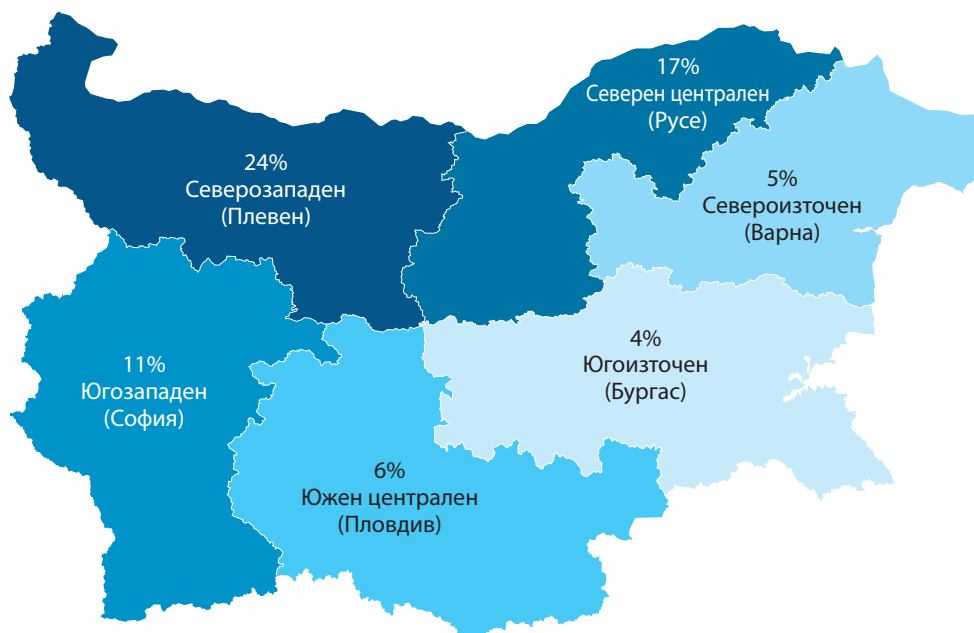
Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Вертикалната линия показва средното общо време за ново присъединяване към електрическата мрежа.

21 БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

22 Стойностите се основават на показателите ИСППС (SAIDI, индекс на средната продължителност на прекъсванията за системата) и ИСБПС (SAIFI, индекс на средния брой на прекъсванията за системата), получени от всяко електроснабдително предприятие в България.

Карта 3. Дял на фирмите, притежаващи или използващи общ генератор, по региони



Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

само 10% от българските фирми притежават генератор или използват общ генератор. Двадесет и четири процента от фирмите в Северозападния регион (включително Плевен) притежават генератор или ползват общ такъв, докато в Югоизточния регион (включително Бургас) този дял е само 4 процента (карта 3). Забележително е, че българските фирми не отчитат загуби в годишните си продажби поради прекъсвания на електрозахранването, което показва устойчивост на стопанските дейности въпреки евентуалните проблеми с доставките.

## Водоснабдяване<sup>23</sup>

Регулаторната рамка на България налага ясни насоки за съвместно ползване на инфраструктурата и съвместно планиране, като например подхода „dig once“ (стратегия, която цели да минимизира многократното разкопаване на пътища и други инфраструктурни зони), за да се оптимизира използването на ресурсите и да се сведат до минимум прекъсванията. Рамката включва строги правила за безопасност, изискващи професионални сертификати за монтажниците и задължителни проверки на вътрешните и външните инсталации, подкрепени от регламентирани режими на отговорност, за да се гаранти-

ра отчетността. Правната рамка налага стандарти за осигуряването и използването на вода, устойчиви практики за отвеждане и повторна употреба на отпадъчни води, въпреки че има какво да се подобри по отношение на стимулирането на предприятията да прилагат тези практики. Понастоящем на предприятията не се предлагат конкретни финансови или нефинансови стимули за придържане към целите за пестене на вода или за инсталиране на водоспестяващи уреди. Комисията за енергийно и водно регулиране (КЕВР) следи за контрола на тарифите и качеството на услугите, като гарантира спазването на изискванията и надеждността чрез финансови механизми за възпиране, които насърчават непрекъснатото водоснабдяване.

Качеството на управлението и прозрачността на водоснабдителните услуги се характеризират с малки различия в отделните български градове. Ключовите показатели за ефективност (КПЕ) следят за качеството, надеждността и екологичната устойчивост в цялата страна, а всички български градове се придържат към международно признати добри практики по отношение на наличието на информация и прозрачността на комуналните водоснабдителни услуги. Цифровите услуги и оперативната съвместимост между доставчиците на

23 За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 4.2 „Свързване към комунални услуги в детайли – водоснабдяване“.

комунални услуги обаче се различават в отделните градове. Водоснабдителните дружества в София и Варна разполагат с онлайн бази данни, позволяващи идентифицирането на съществуващите водопроводни мрежи, докато в останалите градове няма такива. Прозрачността се повишава чрез публикуване онлайн на планираните прекъсвания, тарифите и изискванията за присъединяване, като се предоставят ясни насоки и се насърчава отчетността. Механизмите за подаване на жалби са добре установени, както в рамките на доставчиците на водоснабдителни услуги, така и независимо от тях, с подробна онлайн информация, насочваща клиентите в процеса на подаване на жалби. Освен това оперативната съвместимост на цифровите услуги при различните водоснабдителни дружества е висока, особено в София и Варна, където са въведени географски информационни системи (ГИС) за съществуващите ВиК (Водоснабдяване и канализация) мрежи.

Ефективността на процеса на присъединяване към водоснабдителната мрежа в България варира значително в различните градове, като това се отразява както на времето, необходимо за присъединяване към ВиК мрежата, така и на надеждността на водоснабдяването. Присъединяването към водоснабдителната мрежа отнема между 121 дни в София и 150 дни във Варна (фигура 17). Тази разлика се дължи до голяма степен на скорост-

та, с която общините издават разрешения за изкопни работи и одобряват плановете на проектите. В Русе и Плевен тези стъпки се изпълняват за 52 дни, докато в София и Варна отнемат повече от два месеца. Разходите за присъединяване към водоснабдителната мрежа също варират – от 13,6% от дохода на глава от населението (2512 лв.) в София<sup>24</sup> до 42,3% от дохода на глава от населението (7836 лв.) в Плевен.<sup>25</sup> Разликата в разходите се дължи главно на разходите за строителните дейности за присъединяване. В столицата дружествата разчитат на водоснабдителното дружество „Софийска вода“ да извърши строителните дейности за присъединяване, докато в останалите градове клиентите обикновено наемат частен изпълнител за извършване на строително-монтажните дейности за присъединяване, което води до по-високи разходи.

Надеждността на водоснабдяването в страната като цяло е висока. Според данните от проучванията на Световната банка за предприятията в Северозападния и Югоизточния регион (включващи съответно Плевен и Бургас) няма фирми, които да съобщават за недостиг на вода (карта 4). От друга страна, почти 1 от 10 фирми съобщават за недостиг на вода в Североизточния регион (включително Варна). Тези регионални различия подчертават необходимостта от подобряване на инфраструктурата и конкуренцията между водоснабдителните дружества.

Фигура 17. Време за присъединяване към водоснабдителната мрежа, по градове и етапи



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

<sup>24</sup> Разходите за присъединяване към водопроводната мрежа в София се поемат от дружеството Софийска вода.

<sup>25</sup> БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Карта 4. Дял на фирмите, които съобщават за недостиг във водоснабдяването, по региони



Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

## Достъп до интернет<sup>26</sup>

България поддържа последователни стандарти за регулиране на интернет във всички региони. Регулаторната рамка на България включва изчерпателни насоки за ефективно разгръщане на интернет връзките и качество на доставките.<sup>27</sup> Комисията за регулиране на съобщенията (КРС) играе ключова роля в осигуряването на ефективно разгръщане и високо качество на интернет услугите чрез строг регулаторен мониторинг. КРС контролира тарифите за свързаност на едро и може да разследва антиконкурентни практики, за да гарантира справедливо ценообразуване и конкуренция, като установява и следи за спазването на стандартите за надеждна и висококачествена интернет услуга. Това включва съвместно планиране и подхода „dig once“ (стратегия, която цели да минимизира многократното разкопаване на пътища

и други инфраструктурни зони) за оптимизиране на развитието на инфраструктурата.

Регулаторната рамка задължава операторите да споделят достъпа до пасивна или активна инфраструктура, гарантира равен достъп до държавна инфраструктура и установява права на преминаване за доставчиците на цифрови услуги. Тя включва също така строги правила за безопасност и опазване на околната среда, налага отговорност и обезщетяване за нарушения на защитата на данните и определя екологични стандарти като докладване на емисиите на парникови газове и спазване на стандарта ISO 50001.<sup>28</sup> Държавната агенция „Електронно управление“ (ДАЕУ) координира политиката за киберсигурност на национално ниво, като извършва оценки на риска и обучения. Финансови механизми за възпиране, като например санкции за прекъсване на услугата и ком-

26 За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 4.3 „Свързване към комунални услуги в детайли – достъп до интернет“.

27 Законът за електронните съобщения регулира сектора на електронните съобщения, като урежда функционирането на електронните съобщителни мрежи и услуги и гарантира, че тези услуги се предоставят по конкурентен, прозрачен и недискриминационен начин. Законът за електронните съобщителни мрежи и физическата инфраструктура улеснява развитието и разширяването на електронните съобщителни мрежи, по-специално на широколентовата инфраструктура. Тя има за цел да рационализира процесите за разгръщане на телекомуникационни мрежи, като осигури по-лесен достъп до съществуващата физическа инфраструктура и намали регулаторните бариери.

28 ISO 50001 е стандарт за управление на енергията, разработен от Международната организация по стандартизация (ISO). Този стандарт на ISO е предназначен за организации от всички сектори и предоставя практически начин за подобряване на използването на енергия чрез разработване на система за управление на енергията (EnMS). ISO обединява световни експерти, които да се споразумеят за най-добрите практики във всичко – от производството на продукт до управлението на процес. Повече информация можете да намерите на адрес <https://www.iso.org/iso-50001-energy-management.html>



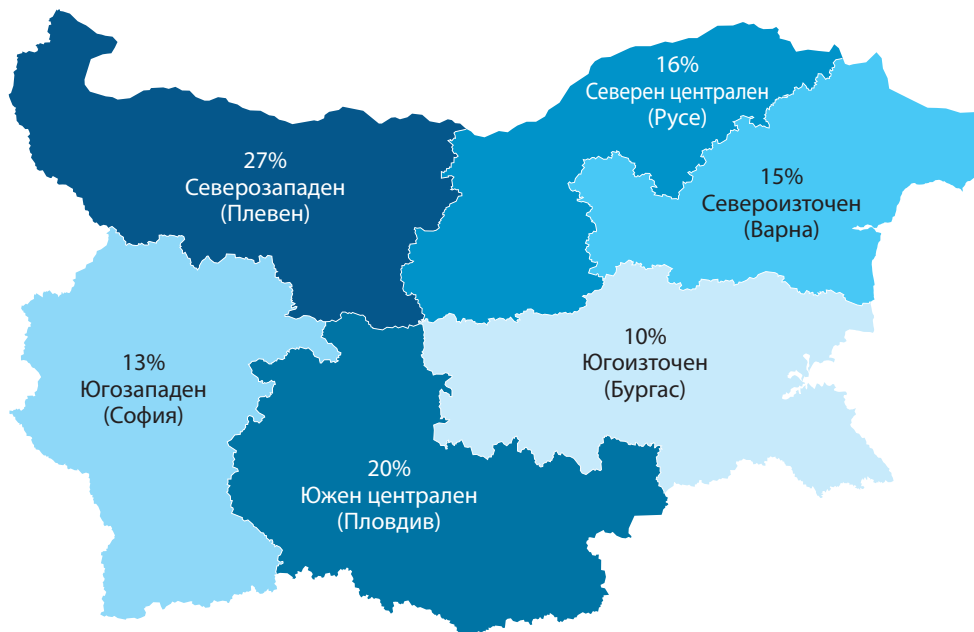
пенсации за клиентите, гарантират, че доставчиците на интернет услуги поддържат високи стандарти.

Качеството на управление и прозрачността на интернет услугите в България се характеризират със стабилни цифрови услуги и оперативна съвместимост, като много доставчици на интернет услуги предлагат електронни заявления и онлайн проследяване за ново свързване за достъп до интернет. Общинските власти играят ключова роля в координирането на разрешителните за изкопни работи, въпреки че липсва онлайн система за координиране на одобренията на различните доставчици на комунални услуги. Прозрачността се поддържа чрез публикуването на планираните прекъсвания и наличието на механизми за подаване на жалби, както към доставчиците на интернет услуги, така и независимо от тях. Изчерпателна онлайн информация насочва клиентите в процеса на подаване на жалби, като повишава отчетността. Ключовите показатели за качество на услугите, като например скорост на изтегляне/качване и латентност, се публикуват онлайн. Все още обаче има какво да се желае по отношение на прозрачността на тарифите, тъй като формулите за определяне на тарифните нива не се оповестяват. Протоколите за киберсигурност са стабилни, с редовни одити, тренировки за реакция при инциденти и ясни разпоредби за докладване на нарушения на сигурността на данните. Въпреки тези силни страни остава необходимостта от анкетни проучвания

на клиентите, разделени по пол, за да се разбере по-добре качеството на услугите от гледна точка на жените предприемачи.

Ефективността на предоставянето на интернет в България е различна в различните региони, което се отразява на времето, необходимо за осигуряване на нова връзка, и на надеждността на услугата. Времето за получаване на връзка за достъп до интернет се различава с малко в отделните градове – от три дни във Варна, Пловдив, Русе и София до пет дни в Бургас и Плевен. Респондентите от частния сектор обясняват по-дългото време за свързване с интернет в някои региони с по-ниските нива на конкуренция между доставчиците на услуги. Въпреки незначителните разлики във времето, повечето български градове превъзхождат другите държави от ЕС, включени в сравнителния анализ, по отношение на скоростта на ново присъединяване към мрежата. Процесът на присъединяване към мрежата за доставка на интернет обикновено включва свързване с денонощния офис за обслужване на клиенти на доставчиците на интернет услуги или подаване на онлайн заявление, последвано от проверка на покритието и изготвяне на договор. Физическата инсталация обикновено отнема по-малко от един ден, ако сградата вече е свързана с интернет. Таксите за инсталиране обикновено отпадат при плановете за лоялност, въпреки че потенциалните потребители без плановете за лоялност плащат номинална такса.

Карта 5. Дял на фирмите, които изпитват смущения в услугите за достъп до интернет, по региони



Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

В цялата страна 15% от фирмите съобщават за смущения, като надеждността на услугите за достъп до интернет варира в зависимост от региона, според информацията предоставена от българските фирми. Десет процента от фирмите в Югоизточния регион (включително Бургас) съобщават за прекъсвания на услугите за достъп до интернет, докато за такива прекъсвания съобщават 27 процента от фирмите в Северозападния регион (включително Плевен) (карта 5).

Таблица 4 предоставя подробен преглед по стълбове, категории и подкатегории на представянето на българските градове по темата „Свързване към комунални услуги“. Темата включва три подтеми: Електроснабдяване, Водоснабдяване и Достъп до интернет, които са описа-

ни по-долу. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от оценяваните подтеми. Например в рамките на Стълб I (Качество на нормативната уредба за комунални услуги), категория 1.1 (Електроснабдяване), подкатегория 1.1.2 (Механизми за споделяне на комунална инфраструктура и осигуряване на качество) нито един от шестте града не получава максималния възможен брой точки – 8,3. Обратно, всички градове получават максимален брой точки (8,3) в две други подкатегории: 1.1.1 (Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите) и 1.1.3 (Безопасност на комуналните връзки). Най-големи различия между градовете се наблюдават при Стълб III.

**Таблица 4. Резултати за Свързване към комунални услуги**

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
<b>Стълб I: Качество на нормативната уредба за комунални услуги</b>									
1.1	<b>Електроснабдяване</b>	10	33,3	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0
1.1.1	Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.1.2	Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството	2	8,3	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
1.1.3	Безопасност на комуналните връзки	3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.1.4	Устойчивост по отношение на околната среда	3	8,3	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2
1.2	<b>Водоснабдяване</b>	12	33,3	29,2	29,2	29,2	29,2	29,2	29,2
1.2.1	Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.2.2	Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.2.3	Безопасност на комуналните връзки	3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.2.4	Устойчивост по отношение на околната среда	5	8,3	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
1.3	<b>Достъп до интернет</b>	11	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3	33,3
1.3.1	Регулаторен мониторинг на тарифите и качеството на услугите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.3.2	Механизми за споделяне на инфраструктурата на доставчиците на комунални услуги и осигуряване на качеството	4	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3
1.3.3	Безопасност на комуналните връзки	3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
1.3.4	Устойчивост по отношение на околната среда	2	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
	<b>Общо</b>	<b>33</b>	<b>100</b>	<b>88,5</b>	<b>88,5</b>	<b>88,5</b>	<b>88,5</b>	<b>88,5</b>	<b>88,5</b>
<b>Стълб II: Качество на управлението и прозрачност на комуналните услуги</b>									
2.1	<b>Електроснабдяване</b>	15	33,3	25,3	24,2	24,2	25,3	24,2	24,2
2.1.1	Цифрови услуги и оперативна съвместимост	4	8,3	6,3	5,2	5,2	6,3	5,2	5,2
2.1.2	Наличие на информация и прозрачност	6	8,3	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7

**Таблица 4. Резултати за Свързване към комунални услуги**

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
2.1.3	Мониторинг на предлагането на услуги (включително във връзка с равенството на половете и околната среда)	3	8,3	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.1.4	Прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
<b>2.2</b>	<b>Водоснабдяване</b>	<b>15</b>	<b>33,3</b>	<b>25,5</b>	<b>26,5</b>	<b>25,5</b>	<b>25,5</b>	<b>25,5</b>	<b>26,5</b>
2.2.1	Цифрови услуги и оперативна съвместимост	4	8,3	4,2	5,2	4,2	4,2	4,2	5,2
2.2.2	Наличие на информация и прозрачност	6	8,3	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
2.2.3	Мониторинг на предлагането на услуги (включително във връзка с равенството на половете и околната среда)	3	8,3	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.2.4	Прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
<b>2.3</b>	<b>Достъп до интернет</b>	<b>13</b>	<b>33,3</b>	<b>26,5</b>	<b>26,5</b>	<b>26,5</b>	<b>26,5</b>	<b>26,5</b>	<b>26,5</b>
2.3.1	Цифрови услуги и оперативна съвместимост	4	8,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3
2.3.2	Наличие на информация и прозрачност	5	8,3	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7
2.3.3	Мониторинг на предлагането на услуги (включително във връзка с равенството на половете и околната среда)	2	8,3	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
2.3.4	Прилагане на разпоредби за безопасност и механизми за защита на потребителите	2	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
	<b>Общо</b>	<b>43</b>	<b>100</b>	<b>77,2</b>	<b>77,2</b>	<b>76,1</b>	<b>77,2</b>	<b>76,1</b>	<b>77,2</b>
<b>Съгълб III: Оперативна ефективност на предоставянето на комунални услуги</b>									
<b>3.1</b>	<b>Електроснабдяване</b>	<b>5</b>	<b>33,3</b>	<b>22,0</b>	<b>23,0</b>	<b>23,7</b>	<b>21,2</b>	<b>23,3</b>	<b>21,7</b>
3.1.1	Време за получаване на връзка	1	16,7	5,5	6,8	8,3	4,7	7,5	5,5
3.1.2	Надеждност на доставките	4	16,7	16,5	16,1	15,4	16,5	15,8	16,2
<b>3.2</b>	<b>Водоснабдяване</b>	<b>2</b>	<b>33,3</b>	<b>16,8</b>	<b>15,5</b>	<b>17,5</b>	<b>16,3</b>	<b>17,2</b>	<b>17,7</b>
3.2.1	Време за получаване на връзка	1	16,7	0,2	0,2	0,8	0,2	1,0	1,2
3.2.2	Надеждност на доставките	1	16,7	16,7	15,3	16,7	16,2	16,2	16,5
<b>3.3</b>	<b>Достъп до интернет</b>	<b>2</b>	<b>33,3</b>	<b>26,7</b>	<b>31,7</b>	<b>24,0</b>	<b>31,2</b>	<b>31,5</b>	<b>31,8</b>
3.3.1	Време за получаване на връзка	1	16,7	10,2	15,3	10,2	15,3	15,3	15,3
3.3.2	Надеждност на доставките	1	16,7	16,5	16,3	13,8	15,8	16,2	16,5
	<b>Общо</b>	<b>9</b>	<b>100</b>	<b>65,5</b>	<b>70,1</b>	<b>65,2</b>	<b>68,7</b>	<b>72,0</b>	<b>71,2</b>

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.



# Разрешаване на спорове<sup>29</sup>

Основните разлики между градовете в България се наблюдават при предоставянето на публични услуги и при продължителността на съдебните производства по търговски дела. Например, от шестте съдилища само в трите, намиращи се в градовете с най-голяма натовареност, има съдии, специализирани в търговските спорове. В същото време виртуалните съдебни заседания не са разпространени във всички съдилища, като в две от шестте изобщо не се провеждат. Освен това, въпреки че разходите са хомогенизирани и не показват различия между отделните градове, времето, необходимо за съдебни производства, варира значително, тъй като по-голямата натовареност в някои градове води до по-дълго време за решаване на делата.

Що се отнася до интегритета на съдебната власт, от съдиите се изисква да си правят самоотвод и да оповестяват публично имуществото си, а за съдиите и служителите на правоприлагащите органи са въведени етични кодекси. По подобен начин процесуалната сигурност се влияе от законите, определящи сроковете за подаване на отговор на исковата молба, допускане на нови доказателства и издаване на съдебни решения и експертни становища. За връчването на отговор на искова молба на ответника, обаче, не се прилага никакъв срок и максималният брой отлагания не е регламентиран. По отношение на механизмите за алтернативно разрешаване на спорове България има какво да подобри; в страната няма установена арбитражност на спорове за недвижими имоти, нито специален режим за изпълнение на споразумения по спорове, уредени чрез медиация.

Публичните услуги са достъпни във всички градове в България, като съдилищата разполагат с подходящи

цифрови платформи, необходими за ежедневните им процеси. Услуги като електронно подаване на документи, електронна комуникация, електронен обмен на документи и онлайн плащане на такси са въведени във всички оценявани градове. Само в София, Пловдив и Варна, обаче, има специализирани търговски отделения, в които съдиите не разглеждат други граждански или наказателни дела. По същия начин се наблюдават различия и при използването на виртуални съдебни заседания в различните съдилища. Въпреки че всички съдилища разполагат с необходимата инфраструктура от информационни технологии за провеждане на виртуални заседания, само съдилищата в Плевен, Пловдив, София и Русе правят това постоянно. За разлика от тях съдилищата в Бургас и Варна все още не са провели виртуални съдебни заседания.

Най-голямата разлика между българските градове е в общата продължителност на производствата по търговски спорове, от първоинстанционния съд до обжалването включително. В Русе и Плевен делата се решават за 10 месеца, докато в съда в София – за повече от 2 години. Големите забавяния започват от първоинстанционния съд в София, където решаването на спора отнема повече от 15 месеца, докато в съдилищата в Русе и Плевен този срок е 6 месеца. Забавяния се наблюдават и при подаването и връчването на исковите молби, което отнема 50 дни в София, но само 30 дни в Русе и 23 дни в Плевен. Освен това времето, което минава до първото съдебно заседание в София, е 75 дни, докато в Русе то е само 30 дни. Тези стойности отразяват моделите на натовареност на тези съдилища. Съдиите разглеждат около 11 дела на месец в Пловдив и 18 дела на месец в София. В същото

<sup>29</sup> За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 5, „Разрешаване на спорове в детайли“.

време съдиите в Плевен и Русе съответно разглеждат средно по 9 и 8,5 дела на месец. Като се има предвид, че първоинстанционният съд в София разглежда около 38% от всички търговски дела в страната, тази по-висока натовареност е разбираема.

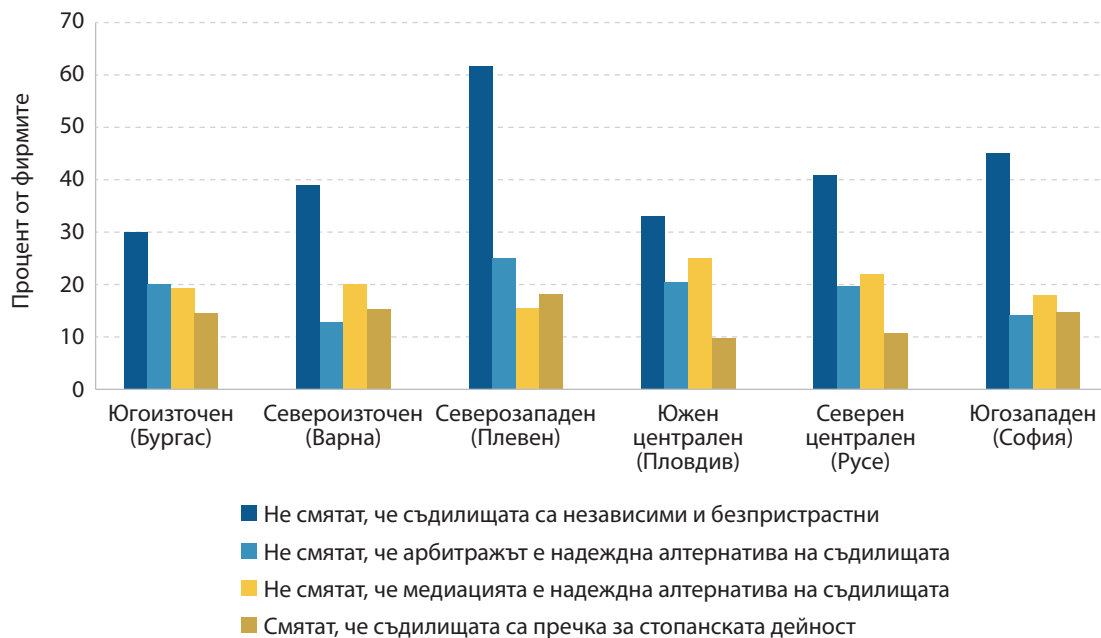
Продължителността на принудителното изпълнение в българските градове отразява тенденцията, наблюдавана при продължителността на производствата, като варира от 20 дни в Плевен до 37 дни в София. Големите забавяния са резултат най-вече от сътрудничеството на съдебните изпълнители с трети лица при принудителното изпълнение на решението. Принудителното изпълнение обикновено включва прехвърляне на активите на длъжника от банката на съдебния изпълнител, който след това превежда средствата на кредитора. Най-голямото различие се дължи на готовността на търговските банки да приемат електронни съобщения за заповед от съдебните изпълнители, тъй като някои банки настояват за връчване на хартиен носител, което удължава процеса на принудително изпълнение.

От друга страна, разходите за съдебни спорове и принудително изпълнение са еднакви за всички градове и

са стандартизирани централно от регулаторната рамка. Съдебните такси са в размер на 4% от цената на иска<sup>30</sup> на първа инстанция и 2% на въззивно ниво. Адвокатските хонорари, регламентирани с наредба на Висшия адвокатски съвет, са определени на минимум 5,26% от цената на иска, колкото начисляват повечето адвокати съгласно наредбата. Разходите за принудително изпълнение също са еднакви и възлизат на 2,7% от цената на иска.

Възприемането на съдилищата и APC, както е докладвано от фирмите, е различно в различните държави. Според данните от проучванията на Световната банка за предприятията, в Северозападния регион (включително Плевен) има най-голям дял фирми, които не смятат съдилищата за независими и безпристрастни и не намират механизмите за APC за надеждни (фигура 18). В национален мащаб 41% от българските фирми не смятат, че съдилищата са независими и безпристрастни, но само 14% от българските фирми смятат, че съдилищата са пречка за стопанската дейност. Средно фирмите в София и Варна са склонни да възприемат най-положително механизмите за APC за арбитраж и медиация.

Фигура 18. Начин на възприемане на съдилищата и други процеси за разрешаване на спорове, по категории и региони



Източник: „Проучвания на предприятията“ от Световната банка 2023 г.

30 За цена на иска от 370 451 лева, което се равнява на 20 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.

Таблица 5 представя подробен преглед по стълбове, категории и подкатегории на представянето на оценяваните градове по темата за „Разрешаване на спорове“. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от оценяваните области. Например, нито един от оценяваните градове не получава общия възможен максимален резултат от 40 точки по стълб I (Качество на

нормативната уредба за разрешаване на спорове), категория 1.1 (Съдебни производства), подкатегория 1.1.1 (Процедурна сигурност (която включва спорове, свързани с околната среда)). Всички градове, обаче, получават максимален резултат от 26,7 точки по съзия стълб и категория за подкатегорията 1.1.2 (Съдебен интегритет (която включва равенство между половете)).

Таблица 5. Резултати за Разрешаване на спорове

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
<b>Стълб I: Качество на нормативната уредба за разрешаване на спорове</b>									
1.1	Съдебни производства	14	66,7	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9
1.1.1	Процедурна сигурност (включва околната среда)	9	40	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3	27,3
1.1.2	Интегритет на съдебната система (включително по пол)	5	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7	26,7
1.2	Алтернативно разрешаване на спорове (АРС)	10	33,3	20,1	20,1	20,1	20,1	20,1	20,1
1.2.1	Правни гаранции при арбитраж	6	16,7	13,9	13,9	13,9	13,9	13,9	13,9
1.2.2	Правни гаранции при медиация	4	16,7	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3
	<b>Общо</b>	<b>24</b>	<b>100</b>	<b>74,1</b>	<b>74,1</b>	<b>74,1</b>	<b>74,1</b>	<b>74,1</b>	<b>74,1</b>
<b>Стълб II: Публични услуги за разрешаване на спорове</b>									
2.1	Съдебни производства	19	66,7	38,8	44,3	41,5	47,1	41,5	47,1
2.1.1	Организационна структура на съдилищата	4	22,2	11,1	16,7	11,1	16,7	11,1	16,7
2.1.2	Цифровизация на съдебните процеси	8	22,2	13,9	13,9	16,7	16,7	16,7	16,7
2.1.3	Прозрачност на съдилищата (включително по отношение равенството на половете)	7	22,2	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8	13,8
2.2	Алтернативно разрешаване на спорове (АРС)	9	33,3	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5	17,5
2.2.1	Публични услуги за арбитраж (включително по пол)	4	16,7	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7	9,7
2.2.2	Публични услуги за медиация (включително по пол)	5	16,7	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8
	<b>Общо</b>	<b>28</b>	<b>100</b>	<b>56,3</b>	<b>61,8</b>	<b>59,0</b>	<b>64,6</b>	<b>59,0</b>	<b>64,6</b>
<b>Стълб III: Лекота на разрешаване на търговски спорове</b>									
3.1	Съдебни производства	8	66,7	57,0	53,0	48,2	56,3	53,7	48,9
3.1.1	Надеждност на съдилищата	2	26,7	20,0	15,3	10,3	19,6	15,6	13,3
3.1.2	Оперативна ефективност на съдебните процеси	6	40	37,0	37,7	38,0	36,7	38,1	35,5
3.2	Алтернативно разрешаване на спорове (АРС)	6	33,3	26,0	28,4	25,2	23,5	25,3	28,8
3.2.1	Надеждност на АРС	2	13,3	6,5	8,7	6,1	4,0	5,4	9,5
3.2.2	Оперативна ефективност на арбитражните процеси	4	20	19,5	19,6	19,1	19,5	19,9	19,4
	<b>Общо</b>	<b>14</b>	<b>100</b>	<b>83,1</b>	<b>81,4</b>	<b>73,4</b>	<b>79,8</b>	<b>78,9</b>	<b>77,7</b>

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.



# Търговска несъстоятелност<sup>31</sup>

Производствата по търговска несъстоятелност в България се уреждат от Търговския закон (част IV) и се прилагат еднакво в цялата страна (Стълб I). Българската правна рамка признава два вида производства по несъстоятелност на предприятия: (i) производство, предшестващо производство по несъстоятелност (стабилизация), което се открива в случай на вероятна неспособност на длъжника да изплати задълженията си и включва опити за реструктуриране на дружеството; и (ii) производство по несъстоятелност (оздравяване и ликвидация), което се открива, когато длъжникът не е в състояние да изпълни изискуеми парични задължения, свързани с търговска сделка, и включва опити за възстановяване на платежоспособност на длъжника на пазара или, ако не успее, за ликвидация на дружеството.<sup>32</sup> Съобщава се, че опитите за стабилизиране са по-чести от тези за оздравяване, въпреки че те също са рядкост (по-малко от 10 опита през последните две години).<sup>33</sup> По същия начин качеството на институционалната и оперативната инфраструктура за съдебните производства по несъстоятелност е еднакво в цялата страна. Въпреки че цифровите услуги и електронните платформи са достъпни в цяла България, остават някои разлики в начина, по който тези инструменти функционират в българските градове. Този и други фактори обуславят значителни разлики в ефективността на съдебните производства по несъстоятелност.

По-конкретно, продължителността и разходите в производството по несъстоятелност се различават значител-

но в различните градове. По-големите градове с по-голям брой дела в съдилищата като Варна и София имат по-дълги срокове за процедурите по ликвидация (фигура 19). Силно развитите сектори на недвижимите имоти и туризма във Варна бяха силно засегнати от кризата COVID-19, което доведе до сравнително голям брой дела и ограничаване на ресурсите. Градът е един от градовете с най-голям брой дела за несъстоятелност, а съдилищата разполагат с по-малко персонал в сравнение със съдилищата в други градове.<sup>34</sup> Тези фактори се отразяват на ефективността на производството по ликвидация във Варна, което го прави най-бавното в страната. Съдът в София се сблъсква със значителни забавяния поради големия брой сложни дела и ограниченото използване на цифрови платформи; производството по ликвидация може да отнеме повече от 35 месеца. За разлика от тях съдилищата в Пловдив и Русе решават въпроса за ликвидацията за 24 месеца. Производствата по реструктуриране обикновено са по-малко на брой поради строгите изисквания за допустимост съгласно правната рамка, което гарантира, че само платежоспособни дружества се опитват да се възползват от тези процедури. Продължителността на производството по реструктуриране варира от 6 месеца в Пловдив до 12 месеца в Бургас, Плевен, Русе и Варна.

Въпреки еднакво регулираните съдебни такси на национално равнище, разходите за производствата по ликвидация и реструктуриране се различават в отделните региони. В градовете с по-капитализирани дружества

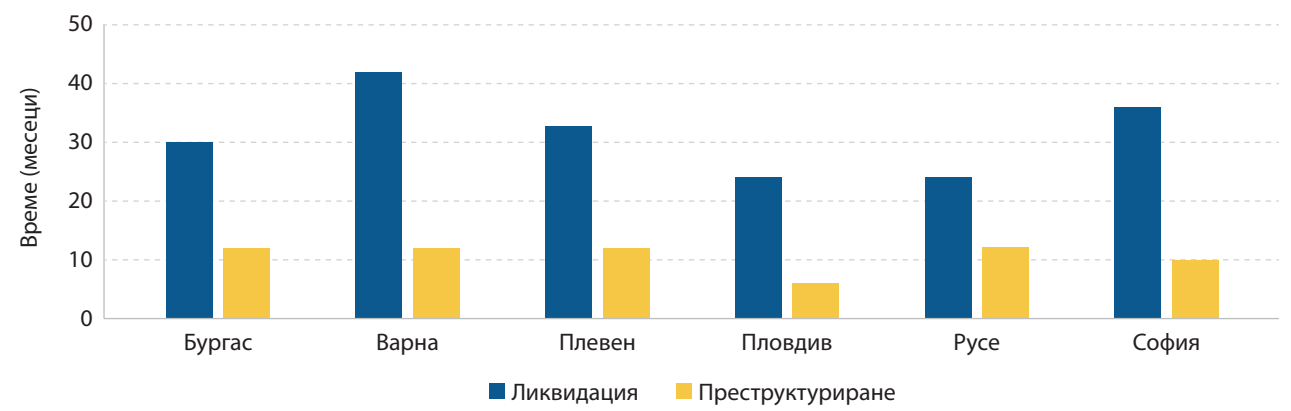
31 За повече информация по темата, специфичния за страната контекст и подробна оценка на данните вж. раздел 6, „Търговска несъстоятелност в детайли“.

32 Европейска банка за възстановяване и развитие (2022 г.).

33 Статистическите данни са достъпни на адрес <https://vss.justice.bg/page/view/1082> [последен достъп: 11 септември 2024 г.].

34 Всички статистически данни за броя на делата са достъпни на уебсайта на Министерството на правосъдието: <https://aistn.mjs.bg/statistics-and-reports> [последен достъп: 11 септември 2024 г.].

Фигура 19. Продължителност на производства по ликвидация и реструктуриране, по градове



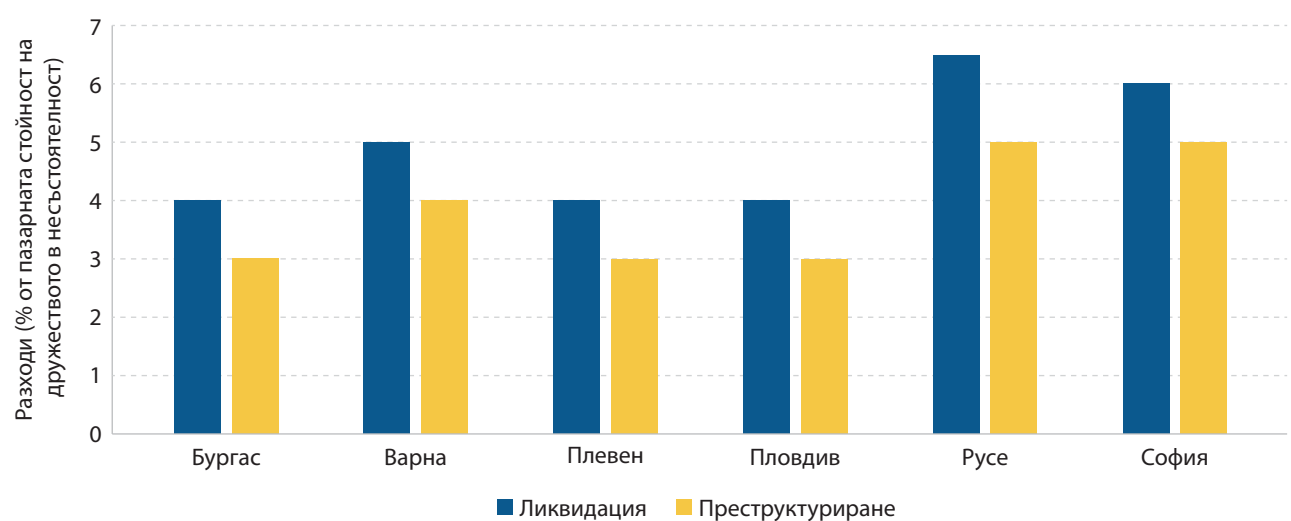
Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

като Русе и София разходите са по-високи, като разходите за ликвидация възлизат съответно на 6,5% и 6% от пазарната стойност на дружеството в несъстоятелност,<sup>35</sup> докато в Бургас, Плевен и Пловдив разходите са 4% (фигура 20). Различията в разходите се дължат основно на различните възнаграждения на синдиките, които зависят от стойността на ликвидирания активи, което води до по-високи такси в градовете с активи на висока стойност. Подобен модел се наблюдава и при разходите за производства по реструктуриране, които варират от 3% в Бургас, Плевен и Пловдив до 5% в Русе и София.

Най-голямото предизвикателство при изчисляването на разходите за производства по реструктуриране идва от липсата на практически опит в това отношение, въпреки законодателните промени през 2023 г., насочени към стабилизиране на този процес.

Както беше споменато, цифровизацията на публичните услуги се подобри значително след широкото внедряване на съвременни технологии в българските съдилища, предизвикано от пандемията COVID-19 и последващите програми за правителствена подкрепа; тези усилия

Фигура 20. Разходи за процедури по ликвидация и реструктуриране, по градове



Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

<sup>35</sup> За пазарна стойност от 2 778 384 лева на дружество в несъстоятелност, която се равнява на 150 пъти БНД на глава от населението за 2021 г. БНД на глава от населението в България за 2021 г. е 18 523 лв.



помогнаха да се намали възможността за натрупване на забавени дела в повечето от оценените градове. Създаването на портал за електронно правосъдие освен това повиши цялостната ефективност, като даде възможност за електронно подаване на документи и комуникация за всички участници в процеса, както и за целенасочено обучение на съдиите и синдиците. Тази нова електронна система, въведена през юли 2020 г., обединява всички съдилища и дава възможност за оперативна съвместимост с държавните органи. Важно е да се отбележи, че порталът е свързан с Търговския регистър, който следи за публикуването на информация за дружества в несъстоятелност. Тази система предлага актуализации на делата в реално време и включва функция за електронен подпис. Въпреки някои продължаващи трудности в големи градове като София, порталът е вече широко достъпен. Въпреки че функциите за електронно подаване, електронна комуникация и електронно водене на делата са въведени успешно, липсата на виртуални публични продани все още представлява предизвикателство за пълната цифровизация на съдилищата. Остава възможност и за по-широка хомогенизация, тъй като ниският широколентов достъп и липсата на свързаност понякога

възпрепятстват функционалността на съществуващите електронни инструменти.

Таблица 6 предоставя подробен преглед на резултатите на градовете по стълб, категория и подкатегория по темата „Търговска несъстоятелност“. Колоната с преизчислените точки показва общия максимален брой точки, които градът може да получи за всяка от измерваните области. Например, нито един от градовете не получава общия възможен максимален резултат от 15 точки по Стълб I (Качество на нормативната уредба на съдебните производства по несъстоятелност), категория 1.1 (Правни и процедурни стандарти в производствата по несъстоятелност), подкатегория 1.1.1 (Стандарти преди започване на производството и при започване на производството по ликвидация и реструктуриране). Обратно, всички градове получават максималния брой точки от 10 точки в категория 1.2 (Активи на длъжника и участие на кредиторите в производството по несъстоятелност), подкатегория 1.2.3 (Избор и освобождаване на синдици). Разликата в резултатите между градовете се наблюдава изцяло при Стълб III (Оперативна ефективност при решаване на съдебни производства по несъстоятелност).

**Таблица 6. Резултати за Търговска несъстоятелност**

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
<b>Стълб I: Качество на нормативната уредба на съдебните производства по несъстоятелност</b>									
1.1	Правни и процесуални стандарти в производствата по несъстоятелност	10	30	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5
1.1.1	Стандарти преди започване на процедурата и при започване на процедурата по ликвидация и реструктуриране	5	15	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5	10,5
1.1.2	Стандарти след започване на процедурата при ликвидация и реструктуриране	5	15	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
1.2	Активи на длъжника и участие на кредиторите в производството по несъстоятелност	14	50	36,8	36,8	36,8	36,8	36,8	36,8
1.2.1	Третиране и защита на активите на длъжника по време на ликвидация и реструктуриране (включително във връзка с опазването на околната среда)	6	20	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
1.2.2	Права на кредиторите при ликвидация и реструктуриране (включително във връзка с опазването на околната среда)	5	20	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8	17,8
1.2.3	Избор и освобождаване на синдика	3	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.3	Специализирани производства по несъстоятелност и международна несъстоятелност	5	20	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
1.3.1	Специализирано производство по несъстоятелност за микро- и малки предприятия (ММП)	3	10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3.2	Трансгранична несъстоятелност	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
<b>Общо</b>		<b>29</b>	<b>100</b>	<b>66,3</b>	<b>66,3</b>	<b>66,3</b>	<b>66,3</b>	<b>66,3</b>	<b>66,3</b>

Таблица 6. Резултати за Търговска несъстоятелност

		Брой показатели	Преизчислени точки	Бургас	Варна	Плевен	Пловдив	Русе	София
<b>Съдеб II: Качество на институционалната и оперативната инфраструктура за съдебните производства по несъстоятелност</b>									
2.1	Цифрови услуги (електронни съдилища) в производства по несъстоятелност	7	40	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
2.1.1	Електронни услуги при ликвидация и реструктуриране	4	20	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2.1.2	Електронни системи за водене на дела при ликвидация и реструктуриране	3	20	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
2.2	Оперативна съвместимост в производства по несъстоятелност	2	20	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0	20,0
2.2.1	Свързаност на цифровите услуги с външни системи при ликвидация и реструктуриране	1	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.2.2	Взаимовръзка между системата за електронно управление на делата и системите за електронно подаване на документи при ликвидация и реструктуриране	1	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.3	Публична информация за производства по несъстоятелност и регистър на участниците в производства по несъстоятелност	5	20	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3	13,3
2.3.1	Публична информация за броя и продължителността на ликвидацията и реструктурирането, както и за съдебните решения по несъстоятелност	3	10	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
2.3.2	Наличие на публичен регистър на участниците в производства по несъстоятелност	2	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.4	Държавни служители и синдици	3	20	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
2.4.1	Специализация на съдилищата, компетентни по производства по реструктуриране и ликвидация	2	10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.4.2	Експертиза на синдика в практиката	1	10	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
	<b>Общо</b>	<b>17</b>	<b>100</b>	<b>68,3</b>	<b>68,3</b>	<b>68,3</b>	<b>68,3</b>	<b>68,3</b>	<b>68,3</b>
<b>Съдеб III: Оперативна ефективност на решаването на съдебните производства по несъстоятелност</b>									
3.1	Производства по ликвидация	2	50	37,3	25,5	33,0	44,8	44,0	29,3
3.1.1	Време за провеждане на процедура по ликвидация	1	25	12,5	1,0	8,3	20,0	20,0	5,0
3.1.2	Разходи за провеждане на процедура по ликвидация	1	25	24,8	24,5	24,8	24,8	24,0	24,3
3.2	Производства по реструктуриране	2	50	48,3	48,0	48,3	49,8	47,5	48,3
3.2.1	Време за провеждане на процедура по реструктуриране	1	25	23,5	23,5	23,5	25,0	23,5	24,3
3.2.2	Разходи за провеждане на процедура по реструктуриране	1	25	24,8	24,5	24,8	24,8	24,0	24,0
	<b>Общо</b>	<b>4</b>	<b>100</b>	<b>85,5</b>	<b>73,5</b>	<b>81,3</b>	<b>94,5</b>	<b>91,5</b>	<b>77,5</b>

Източник: „Готови за бизнес на поднационално ниво“ (Subnational Business Ready)

Забележка: Отчетените индивидуални резултати са закръглени, поради което сборът от индивидуалните резултати може да не съвпада с общия сбор.



